

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická Fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

Studijní rok 2009/2010

Margita Keková

**Probace mladistvých delikventů - Probační
a mediační služba ve Znojmě**

Probation of juvenile delinquents - Probation and Mediation Service in Znojmo

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a prameny, z kterých jsem vycházela.

V Olomouci dne 30.3. 2010

.....

vlastnoruční podpis

Chtěla bych tímto poděkovat PhDr. Evě Klimentové, Ph.D. za pomoc a podnětné připomínky, které byly cenným přínosem pro vznik mé práce.

Rovněž bych chtěla poděkovat Probační a mediační službě ve Znojmě, která mi během mé praxe poskytla informace, díky kterým mohlo být šetření v předložené bakalářské práci realizováno.

Obsah

ÚVOD.....	5
1. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA.....	7
1.1. Princip restorativní justice.....	8
1.2. Historie vzniku Probační a mediační služby.....	9
1.3. Poslání a činnost Probační a mediační služby.....	12
1.4. Cíle působení Probační a mediační služby.....	13
1.5. Mediace.....	13
1.6. Probace.....	14
1.7. Obecně prospěšné práce.....	16
1.8. Parole.....	17
2. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA V OBLASTI MLADISTVÝCH DELIKVENTŮ.....	20
2.1. Mladistvý delikvent.....	20
2.2. Opatření ukládaná soudem mladistvým.....	21
2.3. Probační dohled u mladistvých.....	22
2.4. Rodina.....	25
2.5. Ústavní a ochranná výchova.....	28
2.6. Výchovný ústav.....	29
3. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ZNOJMO.....	34
3.1. Mladiství klienti Probační a mediační služby Znojmo.....	35
3.2. Kritéria úspěšnosti probačního dohledu.....	36
3.3. Klienti docházející z vlastního domova.....	38
3.3.1. Klienti, kteří se osvědčili.....	39
3.3.2. Klienti, kteří se neosvědčili.....	42
3.4. Klienti docházející z výchovného ústavu.....	45
3.4.1. Klienti, kteří se osvědčili.....	46
3.4.2. Klienti, kteří se neosvědčili.....	47
3.5. Závěry plynoucí ze srovnání úspěšnosti.....	49
ZÁVĚR.....	51
POUŽITÉ ZDROJE:.....	54
PŘÍLOHY.....	57

ÚVOD

V České republice i v celé Evropě se setkáváme se stále více vzrůstající kriminalitou. Problematika vzrůstající kriminality je řešena tradiční cestou, která má v našich zeměpisných šířkách jistou tradici. Jedná se o retributivní justici, tj. justici trestající. Tato justice je založena na principu udílení trestu za porušení práva. Avšak trest vězení je často spojen s prizonizací, tedy s negativním vlivem prostředí na odsouzené a jejich bezprostřední budoucnost po propuštění. Negativní ovlivnění je patrné nejen u odsouzených s dlouhodobými tresty, ale i během krátkodobých trestů a po nich.¹

Silně negativní dopad má vězení zejména na mladistvé delikventy, kterými se budu v celé své práci zabývat. Dle mého názoru je u prvopachatelnů a mladistvých delikventů alternativní způsob řešení trestné činnosti efektivnější. Prostřednictvím alternativních způsobů zacházení může společnost řešit problém rostoucí kriminality mladistvých delikventů lépe než pouhým zesilováním represivních sankcí. Samozřejmě úplné zanevření na koncepci retributivní justice a její nahrazení spravedlností restorativní by přineslo velké uvolnění a opuštění klasických zásad trestního práva by mohlo být nebezpečím pro celou společnost.²

Právě Probační a mediační služba České republiky (dále jen Probační a mediační služba), která bude v mé práci popisována, vychází ze zavádění alternativních trestů, které odsouzeným dávají tzv. druhou šanci. Na klienty Probační a mediační služby můžeme pohlížet z mnoha úhlů a můžeme je rozdělovat do různých kategorií na základě mnoha kritérií. Jedním z těchto kritérií, ze kterého budu vycházet i já, jsou různá sociální a rodinná zázemí, ze kterých klienti Probační a mediační služby přicházejí. Předpokladem práce je, že tato různá zázemí v mnohém ovlivňují úspěšnost spolupráce klienta s probačním úředníkem a úspěšnost plnění povinností, spojených s uloženým trestem.

Předmětem předložené bakalářské práce bude probační dohled u mladistvých delikventů, tedy u jedinců ve věku 15-18 let. Cílem práce je srovnávat úspěšnost probačního dohledu u mladistvých delikventů, kteří dochází na Probační a mediační službu ze svých domovů a kteří dochází z výchovných ústavů (tj. je u nich nařízena

1 Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 182.

2 Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 174.

ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova).

Předložená bakalářská práce bude popisovat problematiku trestné činnosti mladistvých delikventů a její řešení mimo vězení. Celá práce bude rozdělena do tří částí. První část bude teoretickým základem, na kterém svoji práci postavím. V této části se zaměřím na popis Probační a mediační služby – na principy, na kterých je její činnost postavena (zejména princip restorativní justice), na poslání a cíle, které si dává, a v neposlední řadě na samotnou její činnost. Samozřejmostí je popis právního ukotvení Probační a mediační služby. Veškerá činnost Probační a mediační služby bude v úvodní části popisována obecně. Nebude tedy činěn rozdíl mezi službami poskytovanými dětem do 15 let, mladistvým nebo dospělým pachatelům.

Ve druhé části bude práce zaměřena na probaci mladistvých delikventů (tj. pachatelů ve věku 15-18 let). V této části samozřejmě nebude chybět vymezení termínu mladistvý, jak ho chápe český právní systém. Samozřejmostí je vymezení příslušné legislativy, která má u mladistvých delikventů odlišný charakter než legislativa, týkající se dospělých pachatelů. S ohledem na zaměření předložené bakalářské práce bude nastíněno zázemí, ze kterého mladiství na střediska Probační a mediační služby dochází. Náležitá pozornost tedy bude věnována rodinnému zázemí a výchovnému ústavu.

V poslední části textu se přesunu od teoretické k praktické oblasti. V tomto oddílu se zaměřím na popis konkrétního střediska Probační a mediační služby, v mém případě Probační a mediační služby ve Znojmě. Ve stručnosti přiblížím historii daného střediska a jeho činnost. Blíže se zaměřím na mladistvé delikventy, kteří se jako klienti Probační a mediační služby Znojmo podrobují probačnímu dohledu. V této části bude srovnávána úspěšnost probačního dohledu u mladistvých delikventů, kteří dochází ze svých domovů, a u mladistvých, kterým byla nařízena ústavní výchova, nebo uložena ochranná výchova.

Předložená bakalářská práce bude z důvodu termínu faktické realizace empirického šetření odpovídat právnímu stavu ke dni 31.12. 2009.

1. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Probační a mediační služba působí v gesci Ministerstva spravedlnosti ČR. Pracují v ní úředníci a asistenti Probační a mediační služby. Tato specializovaná sociální služba představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice. Její činnost je zaměřená na práci s pachateli a oběťmi trestných činů. Probační a mediační služba přispívá k naplňování trestní spravedlnosti. V rámci trestního řízení je Probační a mediační služba pověřena výkonem probace a poskytováním mediace. Dále Probační a mediační služba zprostředkovává podmíněčné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (PAROLE) a výkon obecně prospěšných prací.³

Mediaci můžeme vnímat jako možnost mimosoudního řešení konfliktu. Mediaci vede odborník na řešení konfliktů – mediátor. Tato nestranná třetí osoba jednání řídí, zachovává vstřícný a vyvážený přístup k oběma stranám a napomáhá jim nalézt řešení, nejen v oblasti náhrady škody, ale i vysvětlení, proč k trestnému činu došlo. Poškozenému mediace nabízí možnost pochopení situace, okolností a zvyšuje pravděpodobnost rychlé náhrady škody. Obviněnému umožňuje vyjádření omluvy poškozenému, vysvětlení svého jednání a odčinění důsledků spáchaného trestného činu.⁴

Probaci lze chápat jako zkoušku, resp. dohled. Obsah probačního dohledu nad obviněným (odsouzeným) je pojímán jako pomoc a kontrola. Pomoc, aby snáze překonal obtíže rodinného, sociálního i pracovního charakteru. Kontrola, aby vedl řádný život a plnil soudem stanovená omezení a povinnosti. Během probačního dohledu dochází k motivování klienta k řešení problémů souvisejících s trestnou činností (včetně náhrady škody a urovnání konfliktů s poškozeným). Součástí probačního dohledu je pomoc klientovi ve vytváření podmínek pro reintegraci do společnosti.⁵

Obecně prospěšné práce umožňují odsouzenému vykonat trest na svobodě způsobem společensky prospěšným a bez narušení dosavadního rodinného a pracovního života odsouzeného. Obecně prospěšné práce mají charakter práce k obecně

3 Matoušek, O. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005, s. 283.

4 Zoubková, I. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, s. 11.

5 Zoubková, I. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, s. 11.

prospěšným účelům, tj. práce směřující k údržbě veřejného prostranství, veřejných budov a komunikací, práce ve prospěch obce, státní nebo jiné obecně prospěšné instituce. Odsouzený musí obecně prospěšné práce vykonat bezplatně ve svém volném čase.⁶

Při zprostředkovávání PAROLE Probační a mediační služba připravuje podklady pro možnost podmíněného propuštění s dohledem a následně kontroluje podmíněně propuštěného klienta v průběhu zkušební doby.⁷

Výše zmíněné pojmy budou hlouběji vymezeny v další části textu. Bude se jednat o vymezení pojmů, jak je vnímá Probační a mediační služba ve své činnosti a jak ji vymezuje zákon o Probační a mediační službě.

Nyní se zaměřím na popis Probační a mediační služby s ohledem na její principy, cíle, filozofii a poslání, její historii a na platnou právní úpravu, podle které je její činnost zřizována.

1.1. Princip restorativní justice

Restorativní justice je důležitým pojmem, který je spojován s Probační a mediační službou. Činnost Probační a mediační služby stejně jako alternativní tresty a způsoby řešení trestních věcí vychází právě z principu restorativní justice.

Pojem restorativní justice pochází z anglického slova restore – obnovit, nahradit do původního stavu. Principem restorativní justice je myšlenka, že trestný čin je sociálním konfliktem mezi dvěma nebo více jednotlivci a mezi jejich normami a normami ve společnosti, v níž se nacházejí, a lze jej řešit jen za aktivní účasti všech dotčených osob. Restorativní justice umožňuje těm, kteří byli tímto činem nejvíce dotčeni, vzít „spravedlnost“ do vlastních rukou.⁸

Jednu z definic popisujících restorativní justici předkládá Howard Zehr: „Restorativní justice je proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou danou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem

6 Matoušek, O. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005, s. 294.

7 Metodický standard PMS v oblasti Parole, 2007, s. 1, dostupné také z: http://www.pmscr.cz/download/PAROLE_Soucinnost_VSCR_a_PMS_CR-metodika_2007.pdf.

8 Větrovec, V. a kol. Zákon o mediaci a probaci. Praha: EUROPLEX BOHEMIA, 2002, s. 14.

účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející potřeby a závazky.⁹

Filozofie restorativní justice se v mnohém podobá cílům působení Probační a mediační služby. Filozofie Probační a mediační služby je následující:¹⁰

- obnovení (restoration)
- odpovědnost (responsibility)
- opětovné zapojení do společnosti (reintegration)

Na cíle Probační a mediační služby se blíže zaměřím a hlouběji popíši níže.

Na tomto místě je nutné připomenout, že restorativní justice není novým „výdobytkem“ 20. století, ale můžeme se s ní setkat v dřívějších kulturních a náboženských tradicích. První pokusy se objevily u původních obyvatel Severní Ameriky a Nového Zélandu. V moderní justici se princip restorativní justice začal rozvíjet v polovině 80. let 20. století v Kanadě a USA, a postupně začal pronikat i do západní Evropy.¹¹

1.2. Historie vzniku Probační a mediační služby

Pro pochopení role a cílů činnosti Probační a mediační služby je nutné nejdříve popsat vývoj probace a mediace nejen v České republice, ale i v rámci celosvětového kontextu. Probace jako taková má své počátky již na přelomu 19. a 20 století zejména v západní a severní Evropě. Rozvoj probace zde byl spojen s velkým zájmem o osobu pachatele a o způsob trestání, který by nebyl spojen s trestem odnětí svobody. Nyní je koncept probace velmi pestrý a nabízí širokou škálu probačních programů a různých nabídek sociálních služeb s probací spojených.¹²

K vývoji probace je důležité zmínit jeho prvopočátky, které se datují k roku 1841. V této době jistý bostonský obuvník John Augustus začal z vlastní iniciativy soudu platit za pachatele kauce a před vynesením rozsudku jim poskytoval práci, finanční výpomoc, případně i pomoc jejich rodinám. Když se později společně

9 Zehr, H. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 15.

10 Zehr, H. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 19.

11 Zehr, H. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 20.

12 Doubravová, D. a kol. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 4.

s pachatelem dostavil k soudu, předložil soudci zprávu o pokrocích, kterých pachatel doposud dosáhl, a požádal soud o uložení trestu formou pokuty a náhrady soudních výloh. Augustus byl vlastně prvním probačním pracovníkem, sociálním pracovníkem v trestní justici.¹³

Mediace je poněkud mladší disciplínou. Její inspirace přišla z Austrálie, Nového Zélandu a Severní Ameriky. Jako legitimní přístup řešení sporů a jako samotná profese se začíná objevovat až v 70. letech 20. století v USA a Kanadě. V Evropě je průkopnickou zemí v oblasti mediace Velká Británie. Poté se mediace objevuje v Norsku a Finsku, v 80. letech následovalo Nizozemí, Rakousko a Německo a v 90. letech další evropské země (mezi nimi i ČR).¹⁴

Probační a mediační služba je v České republice relativně mladou institucí, jejíž vznik a rozvoj byl v naší zemi ovlivněn širšími společensko-politickými souvislostmi. Se sociální prací s pachateli trestných činů se setkáváme od konce šedesátých let 20. století. V této době byl vytvořen systém sociálních kurátorů a kurátorů mládeže.¹⁵

Po roce 1989 sehrál klíčovou roli vývoj trestní politiky v České republice. Pozornost byla věnovaná celkové reformě a humanizaci justice včetně vězeňského systému, rozšíření škály trestů i opatření a v neposlední řadě snaze o posílení postavení poškozeného v trestním řízení. Za jakousi předzvěst uplatnění probace a mediace můžeme považovat dílčí novely trestněprávních předpisů, které s sebou přinesly řadu nových institutů představujících alternativu k trestu odnětí svobody, alternativu k potrestání nebo odklon od klasického trestního řízení. V průběhu devadesátých let 20. století se stále rozšiřovala škála alternativních trestů a postupů v trestním řízení a objevují se nové postupy a metody práce při řešení trestních konfliktů (například experiment „Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež“). Vznik a především základní koncepci probace a mediace v naší zemi do značné míry ovlivnilo založení Katedry sociální práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a aktivita studentů a přednášejících této katedry. Právě studenti a učitelé z této katedry stáli v roce 1994 u zrodu Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici (v současné době Sdružení

13 Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 183.

14 Doubravová, D. a kol. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 7.

15 Doubravová, D. a kol. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 4.

pro probaci a mediaci v justici – SPJ), která přispěla k institucionálnímu zakotvení probace a mediace v naší zemi. Dalším významným mezníkem v rozvoji probace a mediace bylo usnesení vlády č. 341 z roku 1994, na základě které byla k 1.1.1996 na soudech zřízena místa probačních úředníků.¹⁶

Do justice tak mohli vstoupit první kvalifikovaní sociální pracovníci, kteří prostřednictvím konkrétní případové práce s klienty začali rozvíjet kvalifikovanou sociální práci s obviněnými a poškozenými v trestní justici a pozvolna se ve spolupráci s některými soudci, státními zástupci a dalšími odborníky začaly vytvářet koncepční materiály ovlivňující budoucí podobu zákona o Probační a mediační službě.¹⁷

Probační a mediační služba vznikla podle zákona o Probační a mediační službě č. 257/2000 Sb. ke dni 1.1.2001 jako státní organizace s celorepublikovou působností, která je pověřena výkonem probace a poskytováním mediace. Dalším významným krokem bylo přijetí zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (nabyla účinnosti od 1.1.2004), jímž byl upraven postup při řešení provinění¹⁸, kterých se dopustili lidé mladší osmnácti let. Tímto zákonem byla Probační a mediační službě svěřena rozsáhlá kompetence v oblasti přípravy, uložení a zajištění výkonu tzv. opatření – výchovných, ochranných a trestních.¹⁹

Jak již bylo výše zmíněno, Probační a mediační služba byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, s účinností od 1.1.2001. Jejím hlavním úkolem je provádět úkony probace a mediace v rozsahu daném tímto zákonem, zákonem č. 140/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže).²⁰

16 Matoušek, O. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005, s. 288.

17 Doubravová, D. a kol. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 12.

18 Provinění je podle českého právního řádu trestný čin, který spáchal mladistvý a jehož společenská nebezpečnost je vyšší než malá. [§6 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů]

19 Matoušek, O. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005, s. 289.

20 § 1 odst. 1 zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

1.3. Poslání a činnost Probační a mediační služby

Posláním Probační a mediační služby je přispívat k naplňování trestní spravedlnosti, především vytvářením podmínek pro uplatnění alternativních postupů v trestním řízení, zajištění účinného výkonu alternativních trestů a nalezení účinné reakce na spáchaný trestný čin. Za tímto účelem provádí Probační a mediační služba probaci a mediaci, podílí se na řešení sporů mezi obviněnými a poškozenými a svými činnostmi usiluje o urovnání konfliktních stavů, obnovení respektu k právním normám v souvislosti s trestním řízením. Nedílnou součástí poslání Probační a mediační služby je prevence a snižování rizik opakování trestné činnosti.²¹

Probační a mediační činnost spočívá podle § 4 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů v následujícím:

- a) v obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému a sociálnímu zázemí,
- b) ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody,
- c) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem,
- d) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl dohled uložen, ve sledování a kontrole obviněného v průběhu zkušební doby, v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací, ve sledování výkonu ochranných opatření,
- e) ve sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody.

Dále Probační a mediační služba pomáhá při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem. Probační a mediační služba se podílí na prevenci trestné činnosti. Probační a mediační služba při své činnosti

²¹ Roční zpráva Probační a mediační služby České republiky pro rok 2008, 2008, s. 5, dostupné také z: http://www.pmscr.cz/download/Rocni_zprava_PMS_CR_-_2008.pdf.

pracuje s dospělými pachateli trestných činů, s mladistvými pachateli provinění (15-18 let) i s dětmi mladšími 15 let, které se dopustily činu, který se u právně odpovědných osob pokládá za trestný. Zvláštní péči věnuje mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých, přispívá k ochraně práv osob poškozených trestnou činností a ke koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými, zejména jde-li o mladistvé a uživatele omamných a psychotropních látek.²²

1.4. Cíle působení Probační a mediační služby

Výše popsaná činnost Probační a mediační služby směřuje k naplňování následujících tří základních cílů²³:

1. **Integrace obviněného** – Probační a mediační služba usiluje o začlenění obviněného, resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.
2. **Participace poškozeného** – Probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.
3. **Ochrana společnosti** – Probační a mediační služba přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.

1.5. Mediacce

Nyní se již zaměřím na popisování konkrétní činnosti Probační a mediační služby. Jedná se o činnost mediace, probace, obecně prospěšné práce a parole.

Pojem mediace pochází z latinského slova „medius, median“, tj. střed, prostřední.²⁴

²² § 4 zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

²³ PMS – Probační a mediační služba České republiky online, http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=10, cit. 15.5.2009.

²⁴ Doubravová, D. a kol. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 41.

Mediací se podle zákona myslí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu, vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediací lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.²⁵

Mediace je neformální proces, který urovnává konflikty spojené s trestným činem a zprostředkovává alternativní řešení trestních věcí. Celé řízení je usměřováno třetí osobou, tzv. mediátorem. Cílem mediace není jen potrestání obviněného či odškodnění poškozeného, ale především nalezení řešení, které je akceptovatelné pro obě strany a ke kterému by soudní cestou neměly možnost dojít.²⁶

Mediace má zpravidla podobu facilitovaného vyjednávání, při němž komunikaci zúčastněných stran usnadňuje nestranný mediátor, který není soudcem, ale pouhým zprostředkovatelem. V mediačním procesu jsou využívány některé techniky běžné v psychoterapii či poradenství, její cíle jsou však jiné, než je tomu v terapii. Mediace se zaměřuje na řešení problémů spojených s trestným činem, především na konkrétní splnitelné potřeby a zájmy osob dotčených trestným činem. Mediace otevírá prostor pro řešení hluboce prožívaných emocionálních problémů, nicméně si neklade za cíl se úplně do hloubky zabývat psychologickými problémy. Mediátor se se stranami domlouvá na společném jednání, na cíli, jehož mají dosáhnout, a na cestě jak jej dosáhnout.²⁷

Hlavním přínosem mediace je to, že vede k řešením, která by byla jen velice obtížně dosažitelná v standardním soudním řízením, a to způsobem, který je lidsky mnohem příjemnější. Za výhodu lze považovat dobrovolnost účasti na mediačním procesu, rychlost oproti standardními trestnímu řízení a důvěrnost, která nastává mezi mediátorem a pachatelem a poškozeným.²⁸

1.6. Probace

Další oblastí, ve které se činnost Probační a mediační služby projevuje, je probace, kterou v následující kapitole ve stručnosti nastíním.

25 §2 odst.2 zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

26 Ouředníčková, L. Probační a mediační služba jako nově vznikající oblast sociální práce. In Sociální politika, 2000, č. 4, s. 4.

27 Stolař, A. a kol. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 200, s. 110.

28 Stolař, A. a kol. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 200, s. 113.

Pojem probace pochází z latinského slova *probera*, tedy zkoušeti, ověřovati.²⁹

Probací se podle zákona o Probační a mediační službě rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám a tím došlo k obnově narušených právních a společenských vztahů.³⁰

Probační činnost zahrnuje působení probačního úředníka v rámci probačního dohledu, soudní pomoci, včasné pomoci, působení při zajištění výkonu trestu obecně prospěšných prací. Probační úředník také spolupracuje při vytváření podmínek pro výkon probačního programu. Probaci však nelze vnímat pouze v užším smyslu, tedy jako opatření, které spočívá v podmíněném odložení trestu a v osobní péči a dohledu, které jsou ukládány soudem. Do probace je nutno zahrnout i vykonávání dohledu při podmíněném odsouzení s dohledem, při podmíněném upuštění od potrestání s dohledem, při kontrole výkonu trestů nespojených s odnětím svobody a dále ve sledování chování odsouzeného ve zkušební době.³¹

Probace je založena na individuální práci úředníka s klientem a na jejich pravidelném osobním kontaktu. Při prvních konzultacích úředník s klientem zpracovává probační program, tj. konkrétní plán dohledu, ve kterém se odráží délka zkušební doby, uložené povinnosti a omezení, určuje i interval konzultací, průběžné sledování plnění podmínek dohledu, spolupráci klienta s dalšími osobami a subjekty. Cíle v probačním programu by měly být stanoveny vždy konkrétně a dílčí kroky by měly vycházet z reálných možností klienta. Při sestavování probačního programu je klient seznámen s podmínkami dohledu a s následky případného neplnění probačního programu. Probační úředník je povinen zpracovávat zprávy pro soud či státní zastupitelství, ve kterých průběžně zhodnocuje průběh spolupráce s klientem a podává návrhy na další průběh dohledu včetně návrhu na přeměnu trestu na trest odnětí svobody nepodmíněně

29 Doubravová, D. a kol. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 2.

30 §2 odst. 1 zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

31 Probace – metodika (Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace), 2008, s. 2, 3, dostupné také z: <http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=36>.

v případě, kdy klient neplní podmínky dohledu.³²

1.7. Obecně prospěšné práce

Kromě již výše zmíněné mediace a probace se Probační a mediační služba zabývá kontrolou a zprostředkováním trestu obecně prospěšných prací. V následující části textu se budu činností Probační a mediační služby v této oblasti blíže věnovat.

Trest obecně prospěšných prací byl do trestního zákona zařazen novelou z roku 1995 jako samostatný druh trestu, který má být významnou alternativou trestu odnětí svobody, což vyplývá i ze skutečnosti, že v případě zaviněného nevykonání tohoto trestu nebo nevedení řádného života v době jeho výkonu se přemění na trest odnětí svobody.³³

Hlavním smyslem tohoto trestu je umožnit odsouzenému vykonat trest na svobodě způsobem společensky prospěšným a bez narušení dosavadního rodinného a pracovního života odsouzeného.³⁴

Trest obecně prospěšných prací není podmíněn souhlasem pachatele s ním. Může být uložen pachatelům trestných činů, u nichž je možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do 5 let, a dále s ohledem na povahu spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele. Tento druh trestu se tedy uplatňuje u pachatelů méně závažných činů. Trest je možno uložit dospělým pachatelům v rozsahu 50-400 hodin, mladistvým pak do 200 hodin. Obecně prospěšné práce mají charakter práce k obecně prospěšným účelům, tj. práce směřující k údržbě veřejného prostranství, veřejných budov a komunikací, práce ve prospěch obce, státní nebo jiné obecně prospěšné instituce. Odsouzený musí obecně prospěšné práce vykonat bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku od nařízení výkonu práce.³⁵

Po uložení trestu obecně prospěšných prací je pověřena Probační a mediační služba, aby kontaktovala klienta a probrala s ním možnost, kde nastoupí výkon uloženého trestu. Při prvním osobním setkání probační úředník klienta seznámí obecnými informacemi o činnosti probační a mediační služby, s podmínkami trestu

32 Stolař, A. a kol. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 200, s. 243.

33 §45, §45a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

34 Matoušek, O. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005, s. 294.

35 §45 zákon č. 152/1995 Sb., trestního zákon, ve znění pozdějších předpisů.

a domluví místo a způsob výkonu s ohledem na klientovi možnosti, jeho místo bydliště, kvalifikaci a zdravotní stav. Dále je domluven časový harmonogram a stanoveno datum, od kterého byl výkon trestu zahájen a od kterého se odvíjí jednoroční zákonná lhůta, ve které musí být trest odpracován. Probační úředník provádí minimálně jednou za dva měsíce kontrolu výkonu práce, tj. kontrolu harmonogramu prací, který byl již předem vytvořen se zástupcem instituce, ve které je trest vykonáván. Probační úředník se také snaží o to, aby klient vedl řádný život, dodržoval soudem uložená přiměřená omezení a povinnosti, odčinil následky trestného činu, nahradil poškozenému škodu, uhradil náklady řízení a posiloval své schopnosti žít v souladu se zákony a odstraňoval případná rizika své trestné činnosti.³⁶

Pokud odsouzený neprovádí bez závažného důvodu práce mu uložené dle sjednaného harmonogramu a neplní podmínky uložené soudem, probační úředník musí neprodleně informovat o této skutečnosti soud. Ten může na základě podání návrhu příslušného střediska nebo návrhu instituce, případně i bez takového návrhu, rozhodnout o přeměně trestu obecně prospěšných prací nebo jeho nevykonané části na trest odnětí svobody. Po řádném vykonání trestu obecně prospěšných prací se na pachatele hledí, jako by nebyl souzen.³⁷

1.8. Parole

Jako poslední oblast činnosti, kterou se Probační a mediační služba zabývá, bude popisována tzv. PAROLE.

Pojem „parole“ pochází z francouzštiny, kde znamená „slovo, výpověď“. V souvislosti s propuštěním odsouzeného z věznice pak slovem „parole“ rozumíme podmíněné propuštění na (čestné) slovo, resp. na slib odsouzeného, že se bude řádně chovat.³⁸

Parole, tedy zprostředkování podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, vznikla na základě společné iniciativy Ředitelství Probační a mediační služby České republiky a Generálního ředitelství vězeňské služby České republiky. Cílem bylo řádné zajištění úkonů a povinností, stanovených zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační

36 Drašík, A. a kol. K výkonu trestu obecně prospěšných prací. In Trestní právo, 1999, č. 7, s. 16.

37 §45a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

38 PMS – Probační a mediační služba České republiky online, <http://www.pmscr.cz/parole-dohled-nad-podminene-propustenymi/>, cit. 9.2. 2010.

a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, dále zákonem č. 140/1961 Sb., trestním zákonem, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů a současně spojených se zajišťováním podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění s dohledem.³⁹

Smyslem činnosti Probační a mediační služby v oblasti přípravy podkladů pro možnost podmíněného propuštění s dohledem je na základě individuální spolupráce s klientem – odsouzeným, jeho sociálním okolím, pracovníky věznice a dalšími osobami připravit pro soud relevantní a kvalifikované podklady pro rozhodnutí o podmíněném propuštění, a to včetně doporučení takových opatření, která budou minimalizovat opakování trestné činnosti klienta, přispějí k ochraně společnosti a napomohou adaptaci a integraci klienta zpět do života společnosti. Stejně tak je cílem zohlednit při tomto postupu zájmy a potřeby poškozených včetně náhrady škody a posílit jejich vědomí a pocit bezpečí v komunitě, kde žijí.⁴⁰

Předpokladem efektivní činnosti Probační a mediační služby v této oblasti je dobrá spolupráce Probační a mediační služby a Vězeňské služby České republiky a dále dobrá informovanost odsouzených o podmínkách spolupráce s Probační a mediační službou. Odsouzený je ve vězení seznámen s možností podat žádost o podmíněné propuštění. Činnost Probační a mediační služby na přípravě podkladů pro možnost podmíněného propuštění začíná minimálně tři měsíce před podáním žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění na základě rozhodnutí a zájmu odsouzeného o spolupráci s Probační a mediační službou. V této fázi je spolupráce odsouzeného s Probační a mediační službou dobrovolná. Kontrola ze strany probačního úředníka nastává až poté, co je odsouzený podmíněně propuštěn a po dobu trvání zkušební doby s dohledem.⁴¹

Parole je specifická činnost především tím, že pracovníci Probační a mediační služby pracují s lidmi, kteří již byli nějakou dobu ve vězení. Mají za sebou zkušenost s vězeňským prostředím a někdy již převzali chování, které získali během pobytu ve věznici, či začínají ztrácet přehled o tom, jaké je to žít na svobodě. Dobré motivování klienta již od počátku spolupráce je velice důležité, protože z praxe je zřejmé, že pokud

39 Metodický standard PMS v oblasti Parole, 2007, s. 1, dostupné také z: http://www.pmscr.cz/download/PAROLE_Soucinnost_VSCR_a_PMS_CR-metodika_2007.pdf.

40 Metodický standard PMS v oblasti Parole, 2007, s. 4, dostupné také z: http://www.pmscr.cz/download/PAROLE_Soucinnost_VSCR_a_PMS_CR-metodika_2007.pdf.

41 Matoušek, O. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005, s. 296.

má klient dostatečnou motivaci, snaží se změnit svůj postoj.⁴²

Jak již bylo výše popsáno, Probační a mediační služba je novou institucí na poli trestní justice, která je založena na principu restorativní justice a která vykonává a zprostředkovává alternativní tresty. Její činnost se projevuje v oblasti mediace, probace, obecně prospěšných prací a parole. Probační a mediační služba nepracuje pouze s dospělými klienty, kteří se dopustili trestného činu. Významnou skupinou, které se probační úředníci věnují, jsou mladiství delikventi, kteří jsou specifickými klienty, se kterými Probační a mediační služba pracuje.

Skupině mladistvých delikventů se budu blíže věnovat v následující kapitole, ve které popíši činnost Probační a mediační služby v rámci práce s mladistvými delikventy, resp. probační dohled u této skupiny. Dále se zaměřím na opatření ukládaná mladistvým. Již v této kapitole budou obecně popsány pojmy jako je rodina, ochranná a ústavní výchova a výchovný ústav, na které bude následně navazovat empirická část, ve které budou srovnáváni mladiství klienti právě s ohledem na rodinné a sociální zázemí.

42 Doubravová, D. a kol. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 96.

2. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA V OBLASTI MLADISTVÝCH DELIKVENTŮ

Předložená bakalářská práce se zejména zaměřuje na probaci mladistvých delikventů, resp. na probační dohled, proto se v této části zaměřím na specifika spojená s mladistvými delikventy a na vymezení základních termínů, které jsou s touto oblastí spojené.

Práce je zaměřená na srovnání úspěšnosti probačních dohledů u mladistvých delikventů, kteří dochází na středisko z vlastních domovů a kteří dochází z výchovných ústavů. Z tohoto důvodu budou tyto dvě skupiny mladistvých popisovány s ohledem na situaci, ve které se nachází. U mladistvých, kteří dochází z vlastních domovů, bude hlavním východiskem rodina, která má na mladistvého velký vliv. Naopak u mladistvých z výchovných ústavů se předpokládá, že rodinné zázemí bylo pravděpodobně nevyhovující, a proto se především u této skupiny mladistvých zaměřím na objasnění pojmů ústavní a ochranná výchova. V této části bude také popisován výchovný ústav jako faktor ovlivňující vývoj a chování jedince.

2.1. Mladistvý delikvent

V následující části textu budou vymezeny pojmy delikvence, mladistvý a následně mladistvý delikvent, jak bude vnímán v rámci předložené bakalářské práce.

Pojmem delikvence se obecně popisuje protiprávní jednání. Jedná se o úhrn škodlivých jevů, které jsou stanoveny v trestních kodexech.⁴³

Mladistvým je podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.⁴⁴

Na trestání mladistvých se vztahuje zvláštní ustanovení i zvláštní způsob řízení a zachovává se, dokud pachatel nepřekročí osmnáctý rok svého věku.⁴⁵

Pro potřeby bakalářské práce se bude na mladistvého delikventa pohlížet jako na fyzickou osobu, která spáchala provinění mezi patnáctým a osmnáctým rokem svého

43 Zoubková, I. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, s. 13.

44 §2 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

45 §3 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

věku a které bylo za provinění soudem uloženo jedno či více níže uvedených opatření. Mladistvý delikvent bude s ohledem na zaměření předložené bakalářské práce vnímán současně jako klient Probační a mediační služby Znojmo v období od roku 2005 do roku 2008.

2.2. Opatření ukládaná soudem mladistvým

Za spáchaná provinění, kterých se mladistvý dopustil, lze podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže uložit pouze tato opatření: a) výchovná opatření, b) ochranná opatření, c) trestní opatření.⁴⁶

Výchovná opatření se ukládají při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření. Jedná se o dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou. Tato opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu. Výchovná opatření lze mladistvému uložit i vedle uloženého ochranného a trestního opatření. Pokud je výchovné opatření uloženo současně s již zmiňovaným trestním opatřením, je jeho délka určována podle délky uložené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření. Samostatně lze výchovné opatření ukládat nejdéle na dobu tří let.⁴⁷

Ochranná opatření jsou ochranné léčení, zabránění věcí a ochranná výchova. Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a ochránit společnost před pácháním provinění mladistvými.⁴⁸

Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit i následující trestní opatření: obecně prospěšné práce, peněžitě opatření, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení), odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněně. Při uložení trestního opatření je nutné vzhledem k okolnostem případu a k osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého.⁴⁹

V následujících odstavcích ve stručnosti přiblížím jednotlivá trestní opatření

46 §10 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

47 §15 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

48 §21 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

49 §24 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

s modifikacemi pro mladistvé.

Obecně prospěšné práce nemají v českém právu specifickou modifikaci ve vztahu k mladistvým. Ukládají se za stejných podmínek jako u dospělých pachatelů a vyplývají z nich stejné povinnosti. Rozsah hodin je od 50 do 200 hodin.⁵⁰

Trest obecně prospěšných prací je z výchovných důvodů vhodný zejména pro mladistvé pachatele, přesto jsou soudy ukládány stále v nízkém počtu.⁵¹

Trest odnětí svobody (nepodmíněně) je oproti dospělým u mladistvých modifikován. Trestní sazby se u mladistvých snižují na polovinu, avšak horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat 5 let a dolní hranice 1 rok. Tento trest bývá ukládán většině odsouzených mladistvých, ale s ohledem na negativní vliv vězeňského prostředí na odsouzené je jeho výkon většinou podmíněně odložen.⁵²

Trest odnětí svobody mladistvého se má vykonávat odděleně od ostatních odsouzených ve věznicích nebo odděleních pro mladistvé.⁵³

Dalším trestním opatřením je **podmíněné odsouzení**. Podmíněně může být odložen trest odnětí svobody, který nepřevyšuje dva roky. Předpokládá se, že odsouzený bude ve zkušební době bude řádně chovat a vyhoví uloženým podmínkám. Zkušební doba je pro mladistvé v rozmezí 1 rok až 3 léta. Vedle prostého podmíněného odsouzení se mladistvým ukládá i **podmíněné odsouzení s dohledem**. Jedná se o kombinaci výše zmíněného podmíněného odsouzení s institucionalizovaným dohledem, vykonávaným probačním úředníkem. Toto trestní opatření lze uložit při odložení výkonu trestu ve výměře až do tří let. Zkušební doba je jako u dospělých v rozmezí 1 roku až 5 let.⁵⁴

Dále mohou být uložena trestní opatření **propadnutí věci, vyhoštění, peněžitý trest a zákaz činnosti**. U těchto opatření platí obecná úprava jako pro dospělé. Pouze peněžitý trest je vázán na podmínku, aby byl mladistvý výdělečně činný.⁵⁵

2.3. Probační dohled u mladistvých

Na úvod této části textu je nutno uvést, že probační dohled není jedinou

50 §26 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

51 Zoubková, I. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, s. 86.

52 §31 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

53 Zoubková, I. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, s. 88.

54 §33 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

55 §26, §27 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

činností, kterou Probační a mediační služba u mladistvých vykonává. Pracovníci Probační a mediační služby zajišťují v oblasti mladistvých jak výkon mnoha výchovných a trestních opatření, zejména dohledu probačního úředníka a společensky prospěšné činností, ale zejména usilují o co nejrychlejší vstup do případů. Už v rámci přípravného řízení⁵⁶ nabízí spolupráci mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným, která spočívající zejména v mimosoudním řešení situace, tj. mediaci. Výsledek této činnosti v rámci mediace je poté zohledněn i v dalším průběhu řízení. Cíle činnosti Probační a mediační služby v oblasti mediace jsou urovnání konfliktu, rychlá intervence, náhrada škody poškozenému, opatření, které je zvoleno účelně a odpovídá situaci mladistvého.⁵⁷

Práce s mladistvými delikventy je tedy velice specifickou oblastí činnosti Probační a mediační služby. Její činnost se řídí zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, který vymezuje opatření, která lze mládeži (mladistvým a nezletilým) uložit. Zákon také určuje, kdo rozhoduje o ukládání těchto opatření. Jedná se o soudy pro mládež, které jsou činné v soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných⁵⁸ spáchaných dětmi mladšími patnácti let.⁵⁹

Nyní se již zaměřím na popis konkrétní oblasti činnosti Probační a mediační služby. S ohledem na zaměření předložené bakalářské práce se jedná o činnost probačního dohledu u mladistvých delikventů.

Probační dohled u mladistvých delikventů se s probačním dohledem u dospělých v mnohém shoduje, ale jsou zde i jisté odlišnosti. Nejdříve bych se zaměřila na znaky probačního dohledu, které jsou u obou věkových kategorií (mladiství a dospělí) stejné. Jedná se zejména o povinnosti, které musí mladiství dodržovat. Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je mladistvý, kterému byl uložen dohled

56 Přípravné řízení vykonává policejní orgán a státní zástupce. Přípravné řízení zahrnuje prověřování okolností, které důvodně nasvědčují tomu, že se stal trestný čin, a vyšetřování, které představuje již vedení trestního stíhání proti konkrétní osobě. [§157 zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů]

57 Metodický standard PMS pro práci s mladistvými, 2007, s. 1, dostupné také z: <http://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/>.

58 Čin jinak trestný je takový čin, který je ve smyslu trestního zákona relativně beztrestný, i když za jiných okolností by trestným činem byl. V soudnictví ve věcech mládeže se jedná o pro společnost nebezpečné činy, v zákonem požadovaném stupni naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu, ovšem trestným činem nejsou z důvodu nedostatku věku, nepříčetnosti nebo nedostatku rozumové a mravní vyspělosti u mladistvých. [§5 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů]

59 §4 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

probačního úředníka, povinen spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který probační úředník stanoví. Dále je povinen dostavovat se na předem sjednané konzultace na středisko Probační a mediační služby. Mladistvý musí probačního úředníka informovat o svém pobytu, zaměstnání a dodržování uložených přiměřených povinností a omezení. Dále mladistvý nesmí bránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí, ve kterém bydlí.⁶⁰

Stejně jako u dospělých se u mladistvých na počátku probačního dohledu sestavuje tzv. probační program. V probačním programu se klientovi stanoví podmínky řešení jeho situace, které v průběhu dohledu dodržuje. U mladistvých se zejména, na rozdíl od dospělých, jedná o řešení školního prospěchu, záškoláctví, placení vzniklého dluhu na sociálním a zdravotním pojištění. U klientů z výchovných ústavů se také řeší útěky ze zařízení a jejich eliminace.⁶¹

Další a nejzásadnější odlišnost vnímám v komplexnosti přístupu, který by měl probační úředník k mladistvému a jeho kauze zaujmout. Pro mladistvé delikventy probační dohled znamená pravidelné sledování chování jedince v jeho rodině, způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrolu dodržování uloženého probačního programu, výchovných povinností a omezení. Probační úředník může mladistvého kontrolovat nejen v místě bydliště, ale případnou návštěvu může realizovat ve škole či v zaměstnání. Probační činnost však v sobě nese jen prvky kontroly, ale stejně tak i prvky pomoci a sociálního vedení. Probační dohled by měl u mladistvého vytvořit pozitivní postoj ke společnosti a dále by měl na mladistvého působit preventivně, proti jeho možné budoucí recidivě. Toto pozitivní vedení by mělo mladistvého vést k životu v souladu se zákonem.⁶²

Probační úředník by v každém jednotlivém případě měl co nejkomplexněji zkoumat osobnost mladistvého, jeho vnitřní hodnotový systém, rodinné a další sociální vazby v jeho sociálním prostředí, shromažďovat informace o příčinách trestné činnosti. Úředník by měl také vytvářet předpoklad pro náležitou specifikaci obsahu dohledu a pro řešení konkrétních problémů mladistvého.⁶³

60 §16 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

61 Osobní konzultace s Mgr. Jaroslavem Bláhou, vedoucím střediska Probační a mediační služby Znojmo, ze dne 12.1. 2010.

62 §16 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

63 Stolař, A. Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. In Trestně právní revue, 2005, č. 9, s. 229.

Práce s mládeží tedy vyžaduje speciální přístup. Každý případ obnáší důkladnou přípravu, rozsáhlou administrativu a vysoké nároky na spolupráci s rodiči, kurátory pro mládež, právními zástupci a dalšími zainteresovanými subjekty. Probační a mediační služba se snaží co nejdříve po uložení dohledu probačního úředníka mladistvého kontaktovat a pozvat ho k první konzultaci, při které je mladistvý seznámen s podmínkami uloženého trestu a vytvořen tzv. „probační program“.⁶⁴

Z předešlých odstavců bych zejména vyzdvihla působení rodičů na mladistvé. Zákonní zástupci by se měli na středisko dostavovat spolu s mladistvým. Jedním z důvodů je, že mladistvý ještě není plnoletý, a proto by měl mít doprovod. Hlavním důvodem je však posílení výchovného vlivu, který rodiče na své děti mají a kterým na své děti působí. Přítomností zákonných zástupců na konzultacích může dojít ke zvýšení efektivity působení probačního úředníka na mladistvého. Mnohdy je k součinnosti zapotřebí rodičů, protože bez nich nemusí ke změně postoje mladistvého dojít. Spolupráce probačního úředníka s rodiči mladistvého nemusí být realizována pouze osobními schůzkami, může se jednat i o telefonní rozhovor. Důležité však je, aby nějaká spolupráce byla navázána. V tomto ohledu jsou v nevýhodě mladiství, kteří dochází na středisko z výchovného ústavu. U těchto klientů nemůže probační úředník obvykle navázat spolupráci s rodiči klienta. Neméně důležitá je spolupráce se sourozenci a partnerkou či partnerem klienta. Vrstevnická skupina má totiž v době dospívání nemalý vliv na mladistvého. Při probačním dohledu je taky vhodné, aby probační úředník zajistil komplexní spolupráci nejenom s rodinou klienta, ale i s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí a samozřejmě i se školou, kterou mladistvý navštěvuje.⁶⁵

S ohledem na skutečnost, že předložená bakalářská práce se zaměřuje na srovnávání úspěšnosti probačních dohledů u mladistvých, kteří dochází z vlastního domova a kteří na středisko dochází z výchovného ústavu, budou pojmy rodina a výchovný ústav v následující části textu blíže vysvětleny.

2.4. Rodina

Ve své práci budu vycházet zejména z rodičovského vlivu, které na

64 Výroční zpráva střediska PMS ČR Znojmo za rok 2007, s. 16.

65 Žatecká, E. Postavení probační a mediační služby. Ostrava: KEY Publishing, 2007, s. 72.

mladistvého působí. Rodina je totiž tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dětem umožňuje kriminální chování. Jsem si samozřejmě vědoma toho, že nejenom rodina má na mladistvého velký vliv. V době dospívání je pro jedince velice důležitá vrstevnická skupina, která v nemalé míře ovlivňuje chování dospívajícího. Není možné zanedbávat ani osobnost jedince, jeho etnický původ a pohlaví a v neposlední řadě vliv školy. Mladistvý se nachází pod celým spektrem faktorů, ale nejzásadnější vliv pochází právě z rodinného prostředí.⁶⁶

Rodina jako celek plní mnoho funkcí, které jsou nenahraditelné. Z mnoha funkcí rodiny, které mají význam jak pro chod společnosti tak pro samotné její členy, bych zejména vyzdvihla funkci socializačně-výchovnou a emocionální. Při socializačně-výchovné funkci je právě rodina první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Základní úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Emocionální funkce rodiny je nezastupitelná, protože žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tolik potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty.⁶⁷

Požadavky na rodinu v dnešním světě vzrůstají a v důsledku zvyšujícího se tlaku plní rodina své funkce nedostatečně. Např. odpovědnost za výchovu přesouvá někdy rodina na školu, nebo svou emocionální funkci plní nedostatečně či v ní zcela selhávají. Na druhou stranu však posiluje význam rodiny jako útočiště před veřejným světem a rodina se tak stává protiváhou veřejného prostoru. Zejména v sociálně slabém prostředí tak rodina vystupuje jako jediný opěrný bod, kam se její členové, zejména děti mohou uchýlit. Rodina je stále nenahraditelnou institucí ve výchově dětí.⁶⁸

Rodinné prostředí výrazně a mnohdy nezvratně ovlivňuje všechny stránky osobnosti dítěte od nejútlejšího věku až po dospělost. Vliv na dítě může být jak pozitivní, tak negativní. Právě negativní působení rodiny může ve svém konečném důsledku vést až k delikventnímu jednání. Na příčiny negativního působení rodiny na dítě se zaměřím v následujících odstavcích.⁶⁹

Původ delikventního jednání u mladistvých můžeme najít v rozpadu

66 Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 37.

67 Kraus, B., Poláčková, V.: Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 82, 83.

68 Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Slon, 2003, s. 63.

69 Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Slon, 2003, s. 61.

a nefunkčnosti rodiny. Již od 19. století se ženy emancipují a aspoň formálně zrovnoprávňují s muži. Ženy jsou úspěšné v mužských rolích, a tak je role otce jako živitele a hlavy rodiny oslabována a zpochybňována. Ženy více tíhnou k uplatňování na trhu práce, což je v rozporu s jejich tradiční rolí hospodyně a vychovatelky dětí. To se často dostává do konfliktu s potřebami dítěte a s tradičně nízkou ochotou mužů participovat na výchově dětí a na provozu domácnosti. Namísto kooperace mezi manžely dochází stále častěji ke konfrontaci. Zmatení mužských a ženských rolí, rozvrácené nebo silně destabilizované rodiny navozují neúspěch a chaos při výchově dětí. Psychika dětí je rodinným chaosem nebo rozvratem dlouhodobě a většinou nezvratně poškozována.⁷⁰

Dalším zdrojem delikvence může být absence jednoho z rodičů při výchově. Děti vychovávané jen jedním z rodičů (často pouze matkou) mají o něco horší výsledky ve škole, víc zdravotních a psychických problémů a také více střetů se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které vyrůstají s oběma rodiči. Přítomnost otce v rodině je jistým faktorem, který brání delikvenci dítěte. Tento rizikový faktor nepřítomnosti rodičovské postavy v rodině (otce) je zapříčiněn rozvodem rodičů, nebo tím, že biologický otec s matkou dítěte nikdy nezačal žít. Chlapec v takové rodině postrádá vzor, se kterým by se mohl identifikovat, dívka postrádá model mužského chování. Děti obojího pohlaví nemají druhý zdroj opory a druhou autoritu.⁷¹

Neméně důležitá je kvalita vazby mezi dítětem a jeho rodiči, která je klíčovým činitelem osobnostního vývoje jedince. Mladiství delikventi své rodinné prostředí často popisují jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti a rodiče jsou charakterizováni jako pasivní či odmítaví, nezainteresovaní na potřebách dítěte. V takových rodinách je vysoká pravděpodobnost, že se mezi dítětem a rodiči vyvine nejistá vazba, která pak vede i k nejisté vazbě vůči světu dospělých. Děťmi s nejistou vazbou jsou zejména děti týrané, sexuálně zneužívané nebo přetěžované dospělými odpovědnostmi.⁷²

Z výše popsaného je patrné, že příčiny nejvýznamnějších motivů a spouštěcích mechanismů vedoucích k delikventním činům, stejně jako příčiny delikventovy psychické nevyzrálости, lability a deformace, je tedy vždy nutno hledat už ve velmi

70 Novotný, P. Epidemie delikvence. Liberec: Dialog, 2006, s. 31.

71 Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 40, 44.

72 Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 43.

raném dětství, např. v rodinné, sociální a zdravotní anamnéze. Stejnou pozornost, jaká se věnuje delikventnímu jedinci, by měla být namířena k jeho nejbližším příbuzným, opatrovníkům a blízkým vrstevníkům.⁷³

Z tohoto důvodu je velice důležité, aby probační úředník u svého klienta již při první konzultaci zjistil rodinné a sociální zázemí, které ve velké míře ovlivňovalo a ovlivňuje jeho vývoj a chování.

2.5. Ústavní a ochranná výchova

S pojmem výchovný ústav velmi úzce souvisí ústavní a ochranná výchova, proto se na tyto termíny blíže zaměřím v následující části textu ještě před vymezením samotného výchovného ústavu.

Ústavní a ochranná výchova se realizuje podle zákona č. 109/2002 Sb.⁷⁴. Přestože se obě výchovy vykonávají podle stejného zákona, existují mezi nimi rozdíly, které v následujících odstavcích objasním. Jedná se zejména o důvod nařízení⁷⁵, resp. uložení⁷⁶ výchovy.

Ústavní výchovu má podle platných předpisů navrhopvat úřad obce s rozšířenou působností, resp. odbor sociálně-právní ochrany dětí nebo kurátor pro mládež, u dětí, o které rodiče náležitě nepečují a žádná jiná alternativa výchovy dítěte není žádoucí, nebo není dostupná. Ústavní výchovu lze navrhopvat také dětem, které rodiče ani jiné způsobilé pečovatele nemají. Ústavní výchova může být nařízena dítěti, jehož výchova je již vážně ohrožena nebo vážně narušena.⁷⁷

Vážně ohrožena je výchova dítěte, pokud rodiče dítě zanedbávají po stránce výchovné, citové, materiální, hygienické apod., nevykonávají nad ním dohled, tolerují záškoláctví, gamblerství, požívání alkoholu, drog.⁷⁸

73 Novotný, P. Epidemie delikvence. Liberec: Dialog, 2006, s. 34.

74 zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonu, ve znění pozdějších předpisů.

75 Nařízena je ústavní výchova dětem, jejichž výchova je vážně narušena nebo ohrožena. Ústavní výchova se nařizuje dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. [§81 zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů]

76 Uložena je ochranná výchova jako druh ochranného opatření. Ochranná výchova se ukládá dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. [§21 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů]

77 §46 zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

78 Zoubková, I. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, s. 79.

Návrh na ústavní výchovu může mimo již výše zmiňovaného orgánu podat i rodič dítěte. S ohledem na podaný návrh na ústavní výchovu jí soud u dítěte nařídí. Soud může též podat návrh na zrušení ústavní výchovy. Soud však může řízení o ústavní výchově zahájit i bez návrhu účastníků a nemusí se těmito návrhy řídit. Soud tedy může nařídít i jiný druh výchovy než ústavní péči. Veškeré podmínky rozhodování o ústavní výchově upravuje občanský soudní řád a s ním související právní předpisy.⁷⁹

Ochranná výchova je druhem ochranného opatření, která jsou definována trestním zákonem a která se ukládají na základě zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Tato opatření mají účel preventivní a mají též izolovat a resocializovat toho, kdo se společensky nebezpečného činu dopustil.⁸⁰

Ochranná výchova se ukládá v občansko-právním řízení na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí osobám před patnáctým rokem věku nebo v trestním řízení mladistvým. V občansko-právním řízení se ochranná výchova může ukládat osobám, jež spáchaly ve věku mezi dvanáctým a patnáctým rokem čin, který trestní zákon u právně odpovědných osob umožňuje stíhat výjimečným trestem. Trestní zákon ukládá vykonávání ochranné výchovy ve zvláštních zařízeních, v nichž je řádným pedagogickým vedením zabezpečena příprava mladistvého na jeho budoucí povolání.⁸¹

Ochranná výchova je ochranným opatřením, který ukládá soud pro mládež za provinění, a tak jeho neplnění je vnímáno jako maření soudního rozhodnutí.⁸²

U mladistvých dochází k nerealizaci ochranné výchovy hlavně kvůli častým útěkům z výchovných zařízení.⁸³

2.6. Výchovný ústav

Po vymezení pojmů ústavní a ochranná výchova, které úzce souvisí s výchovným ústavem, se zaměřím přímo na popis samotného výchovného ústavu, jako zařízení, které má na mladistvého vliv ve mnoha směrech.

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování,

⁷⁹ §81 zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ §21 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

⁸¹ §22 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

⁸² §171 zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁸³ Osobní konzultace s Mgr. Jaroslavem Bláhou, vedoucím střediska Probační a mediační služby Znojmo, ze dne 14.1. 2010.

u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.⁸⁴

Soudy obvykle rozhodují o umístění jedince do výchovného ústavu za souborné poruchy chování, záškoláctví a delikvenci.⁸⁵

Nezletilý je do výchovného ústavu umístěn v případech, kdy je jeho výchova vážně ohrožena či narušena a jiná výchovná opatření u něj nevedla k nápravě, nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu svého dítěte zabezpečit.⁸⁶

Hlavními funkcemi výchovného ústavu je podpora a péče. Výchovný ústav je zařízením, které poskytuje náhradu za nefunkční nebo chybějící rodinu a které poskytuje chybějící zázemí a péči, bez nichž se mladistvý nemůže obejít. Dalšími funkcemi jsou výchova, resocializace a omezení, vyloučení a represe. U resocializace a výchovy je společným jmenovatelem snaha o změnu. Snaha o to, aby klient odcházel z ústavu v jiném stavu, než v jakém do něj přišel. Poslední jmenovanou funkcí je represe, tedy ochrana společnosti před kriminálními osobami, která může být uplatňována zejména v ústavech, ve kterých se nacházejí mladiství s uloženou ochranou výchovou.⁸⁷

Je však nutno podotknout, že výchovný ústav je školským zařízením a platí pro něj veškerá pravidla Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Nejedná se tedy o represivní orgán.⁸⁸

Zařízení vykonávající ústavní a ochrannou výchovu sice nemá za úkol mladistvé za jejich provinění trestat, přesto můžeme mluvit o jistém výchovném působení, které na své klienty v jisté míře uplatňuje.⁸⁹

Proces úspěšného výchovného působení a pozitivních proměn je procesem, který trvá celá léta. Probíhá nenápadně a neformálně v průběhu každodenních činností, během výuky, práce, zájmové činnosti a kulturních aktivit. Nápadně rychlá změna je ve většině případů zcela účelová. Mladistvý klient se velmi rychle zorientuje v normách

84 § 14 zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

85 Novotný, P. Epidemie delikvence. Liberec: Dialog, 2006, s. 39.

86 §46 zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

87 Matoušek, O. Ústavní péče. Praha: Slon, 1999, s. 20, 22.

88 Osobní konzultace s Mgr. Jaroslavem Bláhou, vedoucím střediska Probační a mediační služby Znojmo, ze dne 11.1. 2010.

89 Novotný, P. Epidemie delikvence. Liberec: Dialog, 2006, s. 55.

a hodnotách výchovného procesu a chová se tak, aby získal všechny výhody (odměny) a vyhnul se trestům. Vedení ústavu bezproblémové klienty, kteří se nedopouštějí útěku, odměňují tzv. dovolenkami, které dávají možnost volného pohybu v místě bydliště.⁹⁰

Velkým problémem jsou právě útěky mladistvých z výchovných ústavů. Klient mnohdy při svém útěku nemusí překonávat velké překážky, a tak se pobyt mladistvých klientů často zakládá jenom na jeho vůli v ústavu zůstat.⁹¹

Důležité je si v tomto ohledu uvědomit, že pracovníci ústavů se problematičtějšími klienty mnohdy nechtějí zabývat. Policie je po útěku odmítá hledat, protože vzápětí po vrácení do ústavu z něj zase utečou. Klienti výchovného ústavu se často po opětovném navrácení do ústavu dopustí útěku. Výjimkou nejsou mladiství, kteří 95% svého pobytu ve výchovném zařízení stráví na útěku.⁹²

Přestože podle zákona č. 109/2002 Sb. má ochranná výchova mimo jiné chránit společnost před pácháním provinění mladistvými, nesmíme výchovné ústavy vnímat jako instituce, ve kterých se mladiství delikventi úspěšně izolují a hlídají.⁹³

Negativním aspektem výchovných ústavů může být vnímán i fakt, že neexistují výchovné ústavy s ochranným režimem pro recidivující a těžko ovlivnitelné děti. Ochranný ústav pro nejproblémovější mládež doposud nevznikl, přestože jeho potřeba je vysoká.⁹⁴

V současnosti jsou do stejného výchovného ústavu umístovány jak děti s nařízenou ústavní výchovou, tak děti s uloženou ochrannou výchovou. V ústavech se tak objevují děti a mladiství, kteří pouze selhávají ve školní docházce nebo jejichž rodiče ve výchově neuspěli, a žijí zde společně s mládeží, která už má za sebou trestnou činnost, je závislá na drogách, případně trpí patologickým hráčstvím, chová se agresivně a asociálně.⁹⁵

Negativem v tomto ohledu je též napodobování chování delikventní mládeže klienty, kteří se provinění zatím nedopustili. V uzavřených zařízeních výchovně

90 Novotný, P. Epidemie delikvence. Liberec: Dialog, 2006, s. 55, 56.

91 Osobní konzultace s Mgr. Jaroslavem Bláhou, vedoucím střediska Probační a mediační služby Znojmo, ze dne 11.1. 2010.

92 Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 159.

93 § 1 zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

94 Zoubková, I. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, s. 84.

95 Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 178.

nepůsobí jenom pracovníci ústavu, ale též neformální vůdci z řad mladistvých.⁹⁶

Mladistvý dostává ve výchovném ústavu příležitost k intenzivnímu kontaktu s vrstevníky, kteří ho především školí v takových druzích protispolečenského chování, které ještě neovládají.⁹⁷

Samozřejmě skutečnost o ovlivňování klientů ústavů navzájem platí i naopak. Kladné osobnostní proměny nejautoritativnějších klientů ústavu svádí ostatní mladistvé k pozitivní identifikaci a nápodobě.⁹⁸

Děti, které jsou vychovávány v kolektivních institučních zařízeních a za svůj život prošly celou sérií náhradních domovů, jsou v tom pravém smyslu deprivované děti. Mají nejen oslabenou schopnost navazovat vztahy a nalézat v nich uspokojení, ale mají i oslabený smysl pro „civilní“ (tzn. neústavní) realitu. Klienti ústavů mají často naivní „vrstevnické“ vidění světa, které neměly možnost korigovat v dlouhodobém vztahu k respektovanému dospělému a ve vztahu k mimoústavním institucím. V tradičně pracujících ústavech je málo příležitostí osvojovat si praktické dovednosti a samostatnost. Adaptace mladistvých na ústav je mnohem lepší než adaptace na samostatný život mimo ústav, proto pro ně může být vazba i vězení vlastně známým prostředím, které nevědomky upřednostňují před náročnou samostatností života na svobodě. V ústavu se má rizikový mladistvý naučit, jak po propuštění z něj žít, ale často tomu tak nebývá a mladistvý si po opuštění ústavu vybírá kriminální kariéru.⁹⁹

Hlavními současnými problémy práce ústavů pro mládež je nedostatek diferenciací ústavů, málo individualizované péče, neujasněná koncepce reedukace, vysoký počet útěků klientů a celková odtrženost ústavního prostředí od civilního, neústavního života.¹⁰⁰

Na tomto místě bych ještě dodala, že ústav je vždycky pokusem o umělý domov, asyl. Má být sférou jistoty i v případech, kdy byl vybudován proto, aby chránil společnost, nikoliv lidi, kteří v něm přebývají. Pro mladé lidi bez funkční rodiny představují pracovníci zařízení zdroje podpory, jež by jinde a v této podobě dostupné

96 Novotný, P. Epidemie delikvence. Liberec: Dialog, 2006, s. 57.

97 Matoušek, O. Ústavní péče. Praha: Slon, 1999, s. 20, 63.

98 Novotný, P. Epidemie delikvence. Liberec: Dialog, 2006, s. 57.

99 Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 159.

100 Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 159.

nebyly.¹⁰¹

Na druhou stranu je důležité si uvědomit, že i dobře komunikující dítě nemůže v ústavu dostat od pracovníka, který má na starost více stejně starých dětí to, co má doma jedno dítě, jemuž se plně věnuje jedna matka.¹⁰²

¹⁰¹Matoušek, O. Ústavní péče. Praha: Slon, 1999, s. 20, 22.

¹⁰²Matoušek, O. Ústavní péče. Praha: Slon, 1999, s. 20, 64.

3. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ZNOJMO

Nyní se již zaměřím na středisko Probační a mediační služby ve Znojmě. V této kapitole se budu zabývat konkrétním střediskem, jeho prací s mladistvými delikventy, zejména probačními dohledy a srovnáváním úspěšnosti probačních dohledů u mladistvých, kteří na konzultace docházeli z vlastního domova a kteří docházeli z výchovného ústavu.

V následující části textu se zaměřím přímo na popis střediska Probační a mediační služby ve Znojmě, na jeho stručnou historii, personální obsazení a spolupráci s jinými subjekty v regionu.

Středisko zahájilo svoji vlastní činnost s určitým zpožděním jako jedno z posledních v České republice dnem 3.9. 2001. Na počátku své činnosti středisko sídlilo v budově Okresního soudu Znojmo. Nyní se nachází v prostorách budovy Okresního státního zastupitelství ve Znojmě na adrese Rudoleckého 14, Znojmo. Na svém počátku na středisku pracovali pouze dva pracovníci, mezi které se rozdělovala činnost mediace, probačního dohledu, obecně prospěšných prací a parole. V současné době na středisku pracuje celkem pět pracovníků a také zde sídlí regionální vedoucí Probační a mediační služby. Každý pracovník má na starosti specifickou část činnosti střediska, tj. mediace, výkon obecně prospěšných prací, probační dohled a parole. Jeden probační úředník se přímo zaměřuje na dohled nad mladistvými.¹⁰³

Středisko spolupracuje v rámci regionu s mnoha subjekty. Např. při organizaci výkonu trestu obecně prospěšných prací je spolupráce navázána s více jak 81 subjekty. Jedná se jak o obecní a městské úřady, tak o neziskové subjekty, jako je např. Oblastní charita Znojmo, farní úřady, Azylový dům Znojmo, K-centrum Netopper a další.¹⁰⁴

Právě spolupráce s Oblastní charitou Znojmo se prohloubila v okamžiku, kdy byla Charita v roce 2004 oslovena jako potencionální poskytovatel probačního programu. Vedení Charity nabídku ke spolupráci přijalo a následně byl zpracován probační program¹⁰⁵ pro mladistvé pachatele trestné činnosti (ve věku 15-18 let).

¹⁰³Výroční zpráva střediska PMS ČR Znojmo za rok 2007, s. 4.

¹⁰⁴Výroční zpráva střediska PMS ČR Znojmo za rok 2007, s. 6.

¹⁰⁵Probačním programem se rozumí zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého. Probační program směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem. Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních

Probační program by měl být realizován nejenom ve spolupráci s Oblastní charitou Znojmo, ale i s Úřadem práce ve Znojmě.¹⁰⁶

Z programového manuálu vyplývá, že případná realizace projektu v regionu koresponduje s potřebami klientů střediska v oblasti psychosociální i pracovní terapie. Právě kombinací psychosociálního výcviku, pracovní terapie a doprovodného programu lze efektivně dosáhnout žádoucí změny v prosociálním chování klientů. Značná část z nich totiž nemá odpovídající rodinné a sociální zázemí a selhává na trhu práce. Důsledkem je prohlubující se sociální exkluze, umocněná vysokou mírou nezaměstnanosti v regionu a následně páchaná trestná činnost mladistvých.¹⁰⁷

V roce 2005 byl tento probační program nazvaný „Spirála“ předložen k předběžné akreditaci dle zadání a podmínek vyhlášených Ministerstvem spravedlnosti České republiky. Program však nebyl nakonec v regionu realizován z důvodu nepřidělení dotačních prostředků. Absenci programu ve znojemském regionu středisko vnímá jako zásadní negativní prvek v rámci možnosti kontinuální sociální práce s mladistvými delikventy. Přestože program nebyl uveden do praxe, jeví se středisku do budoucna jako perspektivní a v případě přidělení dotačních prostředků by byl plně realizován.¹⁰⁸

3.1. Mladiství klienti Probační a mediační služby Znojmo

Z teoretické části, které jsem se do této chvíle věnovala, se nyní přesunu k části empirické. V následujícím textu popíši mladistvé, kteří jsou do šetření zahrnuti. V níže uvedené kapitole uvedu kritéria, podle kterých bude úspěšnost probačního dohledu vyhodnocována.

Do šetření úspěšnosti probačního dohledu budou zahrnuti klienti, kterým bylo uloženo trestní opatření – dohled probačního úředníka a kteří v době uložení opatření byli ve věku mladistvém. V období od roku 2005 do roku 2008 bylo na středisku ve Znojmě evidováno celkem 22 mladistvých klientů, kterým byl nařízen dohled

programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti. [§17 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů]

106Výroční zpráva střediska PMS ČR Znojmo za rok 2007, s. 7.

107Stanovisko vedoucího střediska PMS Znojmo k žádosti o řádnou akreditaci probačního programu realizovaného Oblastní charitou Znojmo pod označením „Spirála“. Znojmo, 2006.

108Výroční zpráva střediska PMS ČR Znojmo za rok 2007, s. 8.

probačního úředníka. S ohledem na zaměření práce bylo vybráno dvacet klientů, u kterých bude zjišťována úspěšnost plnění uloženého probačního dohledu. Zbývající dva klienti nemohli být zařazeni pouze do jedné skupiny, protože část dohledu byla realizována při pobytu ve výchovném zařízení a část při docházení z vlastního domova.

V předložené bakalářské práci je do šetření nakonec zahrnuto celkem 20 mladistvých, kteří v průběhu roku 2005 až 2008 byli zaevidováni na středisku ve Znojmě. Deset klientů na středisko docházelo z vlastních domovů, žili tedy u svých rodičů. Deset klientů docházelo na středisko z výchovného ústavu. Všichni klienti, kteří budou zahrnuti do šetření, jsou chlapci.

3.2. Kritéria úspěšnosti probačního dohledu

Základní kritéria, podle kterých bude určována úspěšnost uloženého probačního dohledu, bude plnění podmínek, které jsou dány uloženým probačním dohledem a plnění podmínek tzv. probačního programu.

Plnění podmínek probačního dohledu budou vycházet z povinností, která jsou mladistvému uložena. Jedná se o spolupráci s probačním úředníkem, dostavování se na konzultace ve lhůtách, které jsou stanoveny probačním úředníkem, podávání informací o svém pobytu, zaměstnání a jiných důležitých okolnostech a nebránění probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí.¹⁰⁹

Jako plnění podmínek probačního dohledu budou brány i případy, kdy se klient na konzultaci sice nedostaví, ale následně svou nepřítomnost vysvětlí a odůvodní.

Dalšími podmínkami, které se vztahují k probačnímu dohledu je, dodržování uložených výchovných opatření, povinností a omezení.¹¹⁰

Stejně jako je tomu u dodržování termínu konzultací, budou u těchto podmínek brány v potaz případy, kdy mladistvý své chování odůvodní a následně napraví. Jedná se zejména o výchovnou povinnost podrobit se léčení na návykových látkách, kdy se klient periodicky dostavuje na ambulantní léčení, nebo povinnost nahradit škodu způsobenou proviněním, kdy klient na konzultace přinese ústížeň složenky deklarující zaplacení náhrady škody.

109Stolař, A. Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. In Trestně právní revue, 2005, č. 9, s. 229.

110Stolař, A. Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. In Trestně právní revue, 2005, č. 9, s. 229.

Další podmínkou plnění probačního dohledu, podle které bude určována úspěšnost, je nepáchání nezávislé trestné činnosti,¹¹¹ tj., že proti mladistvému nebude v průběhu probačního dohledu vedeno trestní řízení.¹¹²

Druhým kritériem úspěšnosti probačního dohledu bude plnění podmínek, které vyplývají z tzv. probačního programu, který je zcela specifický a mění se případ od případu. Přestože je každý jednotlivý probační program tvořen zcela individuálně s ohledem na potřeby a situaci klienta, můžeme v nich najít podobnosti. V probačních programech se nejčastěji vyskytuje řešení situace ve škole (prospěch, záškoláctví, aktivní přístup k přípravě na budoucí povolání), řešení finanční situace (zaplacení dluhu na sociálním a zdravotním pojištění, který klientům často vzrůstá po sankčním vyřazení z evidence úřadu práce) nebo pracovní či bytová situace. U klientů, kteří na středisko Probační a mediační služby dochází z výchovného ústavu, často bývá řešeno útekářství mladistvého. Podmínkou probačního programu je pobyt ve výchovném ústavu bez útekářství a navracení z dovolenek v řádném termínu. Pokud je mladistvému vedle probačního dohledu uložen i trest obecně prospěšných prací, je podmínka jeho plnění také dána do probačního programu.¹¹³

Jako úspěšné plnění podmínek probačního programu budou brány i případy, kdy klient až po několikáté urgenci podmínky začal plnit. Jedná se tedy o případy, u kterých se přes počáteční problémy podařilo navázat spolupráci s klientem.

Úspěšnost probačního dohledu podle výše popsaných kritérií se bude ve své podstatě shodovat s odesláním Závěrečné zprávy na okresní soud, která je střediskem na konci probačního dohledu vypracována v případě, že se klient osvědčil a dohled tak splní účel. Závěrečná zpráva je zaslána střediskem v případě, že klient v průběhu dohledu plnil jemu uložené podmínky.¹¹⁴

Naopak neúspěšnost probačního dohledu bude jistou negací úspěšně

111Nezávislá trestná činnost je trestná činnost, kterou jedinec spáchá v době plnění soudem uloženého trestu. Nejedná se tedy o trestnou činnost, za kterou byl jedinec odsouzen. Nepáchání nezávislé trestné činnosti je součástí podmínek probačního dohledu. [Osobní konzultace s Mgr. Jaroslavem Bláhou, vedoucím střediska Probační a mediační služby Znojmo, ze dne 11.1. 2010]

112Stolař, A. Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. In Trestně právní revue, 2005, č. 9, s. 229.

113Osobní konzultace s Mgr. Jaroslavem Bláhou, vedoucím střediska Probační a mediační služby Znojmo, ze dne 11.1. 2010.

114Probace – metodika (Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace), s. 2, 3, dostupné také z: <http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=36>.

ukončeného dohledu. Bude se jednat o případy, kdy mladistvý neplnil podmínky dohledu a také neplnil podmínky dojednaného probačního programu. Neúspěšné probační dohledy se budou ve své podstatě shodovat s návrhem na přeměnu trestního opatření na trest odnětí svobody nepodmíněně, který odesílá probační úředník na soud v případech, kdy klient s Probační a mediační službou nespolupracuje. V těchto případech se mladistvý neosvědčil.¹¹⁵

Jako neúspěšné plnění podmínek probačního dohledu a probačního programu budou brány i případy, kdy se mladistvý zpočátku na konzultace dostavoval, ale v konečném důsledku se neosvědčil z důvodů páčání další trestné činnosti či nerefluktování na zasláné pozvánky ke konzultaci s urgencí.

Případy, které budou v předložené bakalářské práci popisovány a srovnávány, vychází ze spisů Probační a mediační služby Znojmo za období od roku 2005 do roku 2008. Ve spisech je zaznamenána celá rodinná a sociální anamnéza klienta, ale s ohledem na ochranu osobních údajů budou případy popisovány pouze z hlediska dohledu a kritérií, která jsou stanovená. Rodinná a sociální situace bude naznačena pouze v případech, které budou sloužit k ilustraci výkladu. Současně v kasuistikách nebude uvedeno jméno a příjmení klienta či jeho věk.

Klienti zahrnutí do šetření jsou rozděleni do dvou skupin podle jejich sociálního zázemí, tj. zda na středisko Probační a mediační služby dochází z vlastního domova nebo z výchovného ústavu. V rámci těchto dvou skupin budou případy rozděleny s ohledem na výše uvedená kritéria a každá skupina bude popisována zvlášť. V závěrečné části dojde k celkovému srovnání skupin a budou činěny závěry plynoucí ze šetření.

Závěry, kterými budou v průběhu textu doplňovány ilustrační případy a popisovány skupiny mladistvých, vychází ze spisové dokumentace Probační a mediační služby ve Znojmě.

3.3. Klienti docházející z vlastního domova

Za sledované období na středisko ve Znojmě docházelo celkem deset klientů, kterým byl udělen dohled probačního úředníka a kteří současně docházeli z vlastního

¹¹⁵Probace – metodika (Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace), s. 5, dostupné také z: http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=36.

domova. Každý případ byl specifický a probační úředník ke každému přistupoval individuálně, přesto v jejich sociální a rodinné anamnéze můžeme najít jisté podobnosti. Sedm klientů pochází z rozvedeného manželství a tak nejčastěji nežijí s biologickými otci. V některých případech, v šetření se jedná o dva mladistvé, však klient se svým otcem skutečně žije. Taková situace nastává za předpokladu, že mladistvý má rozepře s partnerem matky a odmítá s ním žít v jedné domácnosti. Pouze tři mladiství pochází z úplné rodiny, kde na ně výchovně působí oba biologičtí rodiče.

Bez ohledu na stav rodinného zázemí byla vždy navázána spolupráce mezi probačním úředníkem a alespoň jedním rodičem. V některých případech, resp. u třech mladistvých, byla navázána spolupráce i s ostatními členy rodiny, zejména sourozenci nebo prarodiči. S ohledem na výchovné působení rodičů na dítě vidím v navázání spolupráce s rodinou velký potenciál pro úspěšné zvládnutí probačního dohledu.

Ve výchovném působení rodičů na mladistvého vycházím ze Zákona o soudnictví ve věcech mládeže, resp. §16 tohoto zákona, kde je zdůrazněna nezbytnost kontinuálního sledování chování mladistvého v rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj. Je účelné, aby alespoň jeden z rodičů doprovázel mladistvého k osobním konzultacím na středisku PMS. Pokud to je možné, probační úředník by měl pracovat s celou rodinou, snažit se získat co nejvíce informací o širším sociálním okolí mladistvého, o jeho působení na něj.¹¹⁶

Další podobnost u klientů docházejících z domova lze nalézt v nedostatečné přípravě na budoucí povolání. Klienti ve škole často neprospívají a mají velké absence, které jsou mnohdy příčinou ukončení jejich školní docházky. Ve škole jsou laxní, až apatičtí, ve výuce neprojevují dostatečnou aktivitu. Z celkového počtu deseti klientů, kteří docházeli na středisko Probační a mediační služby, osm z důvodu velké školní absence a neprospívání ukončilo studium. Stali se tedy uchazeči o zaměstnání na místním úřadu práce. Probační úředník se proto vždy snaží, aby jednou z položek v sestaveném probačním programu bylo úspěšné zvládnutí školní docházky.

3.3.1. Klienti, kteří se osvědčili

Nyní se již zaměřím na případy podle kritérií úspěšnosti, která jsem si vymezila. V této části textu budou popisovány případy, klientů, kteří se osvědčili

¹¹⁶§16 zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

a u kterých probační dohled splnil účel. **Z celkového počtu deseti klientů docházejících z vlastního domova se osvědčilo šest mladistvých.**

V následujícím případě nastíním základní charakteristiky, které se u těchto mladistvých, kteří v probačním dohledu uspěli, nejčastěji objevují. Jedná se zejména o aktivní přístup k řešení vzniklých problémů, plnění stanovených podmínek a navázání kontaktu s rodiči klienta, kteří výchovně působí na své děti.

KASUISTIKA

Klient S. T. byl odsouzen za provinění krádeže a bylo mu uděleno trestní opatření odnětí svobody nepodmíněně, které se odložilo na zkušební dobu v délce 14 měsíců s dohledem. Klient byl pozván na konzultaci, na kterou se dostavil. Klient byl poučen o podmínkách probačního dohledu a dohodnut termín další konzultace, na kterém bude sestaven tzv. probační program. Na další konzultaci se klient skutečně dostavil a probační program byl sestaven s následujícími položkami: zlepšení prospěchu a docházky do školy, zlepšení přístupu ve škole (větší aktivita ve výuce), zlepšení komunikace s rodiči. V průběhu dalších konzultací, na které se klient vždy včas a řádně dostavil, bylo dodržování podmínek dohledu kontrolováno. Klient se ve svém prospěchu i chování ve škole zlepšil. Prospěch byl kontrolován náhledem do žákovské knížky a chování dotazem přímo na klienta. Na jedné konzultaci klient oznámil, že uvažuje o přerušení studia, aby mohl jít pracovat a svým rodičům finančně vypomáhat. Probačním úředníkem však bylo doporučeno, aby rozhodnutí přehodnotil a projednal s rodiči. Právě zlepšení komunikace s rodiči bylo jednou z položek v probačním programu. Komunikace se skutečně zlepšila. Na několik konzultací se klient dostavil se svou matkou a na poslední dvě se svým otcem, který byl spoluprací se střediskem, zejména předposlední konzultací, nadšen. Došlo k výraznému zlepšení vztahu mezi rodiči a klientem. Otec se synem si vyjasnil problémy a otec se začal o syna více zajímat. Na poslední konzultaci klient oznámil, že ve studiu chce dále pokračovat a že se začne více učit. Probační program byl pozitivně hodnocen jak ze strany střediska, tak ze strany mladistvého.

Na výše uvedeném případě není vidět pouze charakteristický průběh úspěšného probačního dohledu, ale i pozitivní působení na vývoj vztahu mezi klientem a jeho rodiči. Při konzultacích probační úředník s mladistvým projednává jeho kausu, rodinnou

situaci a prospěch ve škole. Pokud je rodič na konzultaci přítomen, může si ujasnit, jaké problémy jeho dítě má a jak vnímá vzniklou situaci. Není výjimkou, když se problém mezi rodičem a dítětem vyřeší přímo na středisku. Probační a mediační služba tak nepůsobí pouze na mladistvé delikventy, ale i na jejich rodinné okolí.

Probační dohled u mladistvých, kteří se nakonec osvědčili, ne vždy probíhá zcela bez problémů, jak je patrné z předešlého případu. V průběhu dohledu často dochází k mnoha komplikacím, které se však vhodným vedením, zejména ze strany rodičů, mohou zlepšit. Následující případ je toho důkazem.

KASUISTIKA

Klient H. T. byl odsouzen za krádež a bylo mu uděleno trestní opatření odnětí svobody v délce 6 měsíců. Toto trestní opatření se odložilo na zkušební dobu v trvání 2 roků s dohledem. Klient byl pozván na konzultaci, na kterou se však dostavili pouze rodiče klienta. Probačnímu úředníkovi oznámili, že klient s rodiči nekomunikuje, cítí se být ukřivděný a nevinný. Odmítá chodit na konzultace. Rodičům klienta bylo v tomto okamžiku oznámeno, že v případě nespolupráce jejich syn ponese následky. Na druhou konzultaci přišla pouze matka s tím, že syn stále nezměnil na situaci názor. Až na třetí domluvenou konzultaci klient dorazil. Rozhodl se, že s probačním úředníkem bude spolupracovat. Na konzultaci byl klient poučen o podmínkách dohledu. Zjištěno, že mladistvý studoval obor, který ho nebavil, a tak střední školu ukončil. Byla naplánována další konzultace, na které bude vypracován probační program. Na další konzultaci klient oznámil, že se odstěhoval od matky, protože dobře nevycházela s jejím novým manželem. Do probačního programu bylo s ohledem na vzniklou situaci zakomponováno vyřízení změny bydliště a zaevidování na úřadu práce. Na další konzultaci klient přišel se značným zpožděním, protože prý zaspal. S klientem byla probrána jeho nedochvilnost a byl upozorněn, aby se taková situace již neopakovala. Při další konzultaci, které byl přítomen i otec, zjištěno, že se klient stále nezaevidoval na úřadu práce. Klient byl upozorněn na to, aby tak neprodleně učinil. S klientem byl probrán dluh, který mu vznikl v době, kdy nebyl evidován na úřadu práce. V průběhu dalších konzultací, na které se již klient dostavoval včas a v řádném termínu, probační úředník zjistil, že si klient nakonec vyřídil změnu trvalého bydliště a zaevidoval se na úřadu práce. Těsně před koncem lhůty klient oznámil, že brzy započne rekvalifikační

kurz v oboru kuchař-číšník. Probační dohled v tomto případě splnil účel a klient se tak osvědčil.

Tento případ by pravděpodobně bez zásahu ze strany střediska, které na klienta apelovalo skrze rodiče, skočil neosvědčením mladistvého, tedy neúspěchem probačního dohledu. Samozřejmě není možné ze spisu zjistit, do jaké míry byli rodiče pro klienta spouštěcím mechanismem k navštěvování střediska a k jeho změně chování a přístupu k probačnímu dohledu, ale včasná intervence měla na klienta a jeho osvědčení nezanedbatelný vliv.

V uvedených případech osvědčených klientů bych zejména vyzdvihla pozitivní působení rodičů na klienta. Přestože rodiče mladistvých delikventů ve svém výchovném působení do jisté míry selhali, stále svým vlivem na dítě působit mohou. Rodina sice v posledních desetiletích neplní své funkce dostatečně, ale žádná jiná instituce nedokáže mladistvého připravit na vstup do praktického života a vytvořit tolik potřebné citové zázemí, pocit bezpečí a jistoty a tak je rodina ve svém výchovném působení nenahraditelná.¹¹⁷

3.3.2. Klienti, kteří se neosvědčili

Nyní se zaměřím na klienty, kteří podle stanovených kritérií nebyli v probačním dohledu úspěšní. **Z celkového počtu deseti klientů, kteří ve sledovaném období docházeli na středisko Probační a mediační služby z domova, se neosvědčili čtyři mladiství.** U všech „neosvědčených“ klientů byla vždy navázána spolupráce s rodiči. Výchovné působení však nemohlo být uplatněno, protože většina těchto klientů, resp. tři z nich, z domova utekli a rodiče o nich neměli žádné informace. Typickým příkladem klienta, který utekl z domova a tak si „šel vlastní cestou“, je následující případ.

KASUISTIKA

Klient Ch. L. byl odsouzen za krádež, bylo mu uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 6 měsíců. Toto trestní opatření se odložilo na zkušební dobu v trvání 2 roků s dohledem. Klient byl pozván na první konzultaci, na kterou se dostavil.

117Kraus, B., Poláčková, V.: Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 82-83.

Dohodnut další postup, vypracování probačního programu na příští konzultaci, která byla s klientem domluvena. Na další konzultaci se však mladiství nedostavil. Byla zjištěna další nezávislá trestná činnost, kterou klient spáchal před uložením probačního dohledu, a tedy i další trestní řízení, které je proti mladistvému vedeno. Probační úředník realizoval konzultaci v zaměstnání matky, která uvedla, že neví, kde syn je. Nyní se nezdržuje doma. Matka jinak syna živí, šatí a platí za něj dluhy. O dalším trestním stíhání matka do této chvíle nevěděla. Klientovi byla několikrát zaslána pozvánka ke konzultaci, na kterou však nereflektoval. Po několika měsících od konzultace probačního úředníka s matkou klienta bylo mladistvému uloženo trestní opatření odnětí svobody v trvání 7 měsíců nepodmíněně za další nezávislou trestnou činnost, kterou páchal v době uloženého dohledu. Středisko na okresní soud zaslalo Zprávu o průběhu dohledu, kde informovalo o vzniklé situaci a navrhlo zrušení soudem uloženého probačního dohledu pro svou neúčelnost. Klient byl následně za neplnění soudem uloženého dohledu odsouzen a bylo mu již uložené trestní opatření přeměněno na trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců nepodmíněně ve věznici pro mladistvé.

Na výše uvedeném příkladu lze deklarovat, že v případech, kdy se klient rozhodne neplnit podmínky dohledu a odstěhuje se od rodičů bez udání nové adresy, se jakékoliv působení jak ze strany střediska, tak ze strany rodičů míjí účinkem. Středisko může vyvíjet snahu o kontaktování mladistvého zasíláním pozvánek ke konzultaci nebo osobní návštěvou v místě bydliště, ale v případech, kdy se klient rozhodne probační dohled neplnit a současně se bez udání adresy odstěhuje, přichází veškeré snahy vniveč.

Další případ neosvědčeného klienta měl jiný průběh, než u výše zmíněného mladistvého. Probační dohled může u klienta, který se v konečném důsledku neosvědčil, zpočátku probíhat dobře a ubírat se správným směrem. Případ, který budu nyní popisovat, je ojedinělý a za sledované období se objevil pouze jednou, ale právě na něm chci ukázat možné negativní důsledky trestu odnětí svobody nepodmíněně na mladistvého.

KASUISTIKA

Klient B. O. Byl odsouzen za krádež a bylo mu uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 6 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v trvání 2 roků s dohledem. Mladistvému byla také uložena výchovná povinnost zaplatit způsobenou

škodu. Klient byl pozván střediskem na konzultaci, na kterou přišel v doprovodu své matky. Klient byl vyhozen ze školy a následně zaevidován na úřadu práce. Zde byl však sankčně vyřazen. Rodiče mají se synem doma problémy, syn je drzý, sprostý a nedá si říct. Domluvena další konzultace, na které bude sestaven probační program. Na další konzultaci se však klient dostavil až po několika měsících s omlouvou, že pracuje a nemůže se tak dostavovat na konzultace. Proč se telefonicky nebo písemně neomluvil, klient nesdělil. Domluvena další konzultace, na které bude sestaven probační program. Klient upozorněn, že se na konzultaci má dostavovat včas a v řádně domluveném termínu. V průběhu další konzultace dojednáno probační program, který obsahoval následující položky: placení úhrady škody, zaplacení dluhu na VZP, donášení ústřížků složenek dokládající placení dluhů. Do programu bylo zakomponováno plnění obecně prospěšných prací, které byly klientovi za nezávislou trestnou činnost uloženy. Klient oznámil, že ho práce, ve které nyní je, velmi baví a že v osobním životě nemá problémy. Na další konzultace se klient vždy dostavil včas a pravidelně přinášel ústřížky složenek k zaplacení škody. Mladistvý v průběhu doby naznal, že opakovaná trestná činnost by mu neprospěla a nehodlá v ní pokračovat. K výkonu obecně prospěšných prací však přistupoval velmi laxně. Přes upozornění probačního úředníka, že při nedodržení podmínek mu bude trest přeměněn na trest odnětí svobody, klient svoje chování nezměnil. Klientovi byl trest obecně prospěšných prací přeměněn a strávil ve věznici s dozorem 45 dnů. Po výkonu trestu klient na konzultace již nepřišel, přestože mu bylo několikrát poslána pozvánka s upozorněním. Z důvodu nedodržení podmínek uloženého probačního dohledu bylo soudem přeměněno uložené trestní opatření na trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců nepodmíněně ve věznici pro mladistvé.

Na neúspěšném dokončení probačního dohledu mohlo mít vliv mnoho faktorů. Jedním z nich mohl být vliv vězení, ve kterém je mladistvý vystaven faktorům, které jeho osobnost deformují. Zmíněné negativní ovlivnění, tzv. prizonizace, je patrné nejen u odsouzených s dlouhodobými tresty, ale i během krátkodobých trestů a po nich.¹¹⁸

Mladistvý z výše uvedeného případu strávil ve vězení poměrně krátkou dobu, 45 dnů, jeho chování se radikálně změnilo. Klient ještě před trestem odnětí svobody nepodmíněně chtěl probační dohled zdárně ukončit bez páchání trestné činnosti, ale po propuštění se na středisko již nikdy nedostavil, ani probačního úředníka nekontaktoval.

¹¹⁸Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 165, 182.

Negativní vliv vězeňského prostředí na mladistvého, který před nástupem trestu s probačním úředníkem spolupracoval a plnil podmínky dohledu a probačního programu, mohl být jednou z mnoha příčin neúspěchu v probačním dohledu.

Bez ohledu na příčinu neúspěšnosti probačního dohledu u výše zmiňovaného klienta bych ráda zdůraznila, že je důležité, aby trest odnětí svobody byl až poslední možností potrestání mladistvého, právě z důvodu již popsané prizonizace.¹¹⁹

3.4. Klienti docházející z výchovného ústavu

V období od roku 2005 do roku 2008 bylo na středisku Probační a mediační služby Znojmo evidováno celkem deset klientů, kterým byl uložen dohled probačního úředníka a současně docházeli na středisko z výchovného ústavu. U sedmi klientů výchovného ústavu byla ponechána nařízená ústavní výchova. Před spácháním provinění tedy ve výchovném zařízení již byli evidováni. Třem klientům byla spolu s trestním opatřením probačního dohledu uložena ochranná výchova. U těchto mladistvých byla jejich předešlá ústavní výchova přeměněna na ochrannou výchovu. V době spáchání provinění již byli v ústavním zařízení a byla jim tedy v minulosti nařízena ústavní výchova jako u výše zmíněných klientů. Po uložení trestního opatření probačního dohledu a uložení ochranné výchovy zůstali všichni mladiství klienti ve stejném zařízení, v jakém byli před rozhodnutím soudu.

Osmdesát mladistvých docházejících z výchovného ústavu pocházelo z neúplných rodin, kde nejčastěji chybí biologický otec. U většiny klientů, resp. osmi mladistvých, byla nařízena ústavní výchova kvůli výchovným problémům. Dva klienti byli ve výchovném ústavu z důvodu nedostatečné péče ze strany rodičů.

Dohled u klientů z výchovného ústavu je specifický v tom, že není ve většině případů možno navázat bližší spolupráci s biologickými rodiči. V případech, které jsou do šetření zahrnuty, byla spolupráce s rodiči, resp. matkou, navázána pouze u jednoho mladistvého. Jisté výchovné působení na mladistvého tedy vychází od zaměstnanců ústavního zařízení, a tak středisko navazuje spolupráci zejména s vychovateli a jejich sociálními pracovníky. Klienti byli na konzultace zpočátku vždy přivezeni vozem výchovného ústavu a k probačnímu úředníkovi byli doprovázeni vychovatelem. V případech bezproblémových klientů, u kterých se nepředpokládá útěk, bylo

¹¹⁹Matoušek, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998, s. 165, 171.

výchovným ústavem v průběhu probačního dohledu povoleno, aby mladiství na středisko dojížděli sami.

Stejně jako u mladistvých docházejících z vlastního domova můžeme u klientů z výchovných ústavů najít podobnost v nedostatečné přípravě na budoucí povolání. Velkým problémem u klientů výchovného ústavu je nedostatečný prospěch a malá motivace ukončit učňovský obor, který ve výchovném ústavu studují. Z celkového počtu deseti klientů, kteří na středisko docházeli z výchovného ústavu, ve studovaném učňovském oboru pokračovali tři mladiství. Zbylých sedm klientů obor ukončilo. Zásadním problémem je také útekářství, které se právě u mladistvých z ústavu často objevuje. Ze všech mladistvých, kteří docházeli na středisko Probační a mediační služby, bylo osm v době probačního dohledu určitou dobu na útěku. Z tohoto důvodu v probačním programu bývá „neutíkání z ústavu“ jednou z hlavních položek.

3.4.1. Klienti, kteří se osvědčili

Z celkového počtu deseti klientů, kteří za sledované období docházelo na středisko, se osvědčilo a byli tedy úspěšní tři mladiství. U všech osvědčených mladistvých se objevovala silná motivace ve výchovném ústavu zůstat a dokončit tak jimi studovaný obor. U dvou klientů se dokonce jejich pobyt ve výchovném ústavu na vlastní žádost prodloužil. Byli tedy ve výchovném ústavu i po dovršení plnoletosti.

Všichni klienti, kteří na středisko docházeli z výchovného ústavu, byli zpočátku doprovázeni zaměstnancem zařízení. Pouze v případech, kdy se u klienta nepředpokládalo, že by během cesty na středisko uprchl, bylo v průběhu dohledu dovoleno docházet bez doprovodu pracovníka. Klienti, kteří se osvědčili a s úteký problémy neměli, ke konci probačního dohledu již na středisko dojížděli sami. Níže uvedený případ je toho důkazem. Příklad popisuje klienta, který aktivně přistupoval k řešení své situace a na vlastní žádost změnil výchovný ústav.

KASUISTIKA

Klient R. M. byl odsouzen za krádež a bylo mu uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 4 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v trvání 18 měsíců. Současně klientovi byla uložena ochranná výchova. Klient se na první konzultaci dostavil v doprovodu pracovníka výchovného ústavu. Mladistvý oznámil, že by chtěl jít

do jiného výchovného ústavu, protože ve stávajícím zařízení nejsou podle jeho slov „dobří kluci a prostředí není pro něj, chce se učit v jiném zařízení na něco jiného“. Tato informace byla potvrzena pracovníkem zařízení, který byl u konzultace přítomen. Domluvena další konzultace, na které bude stanoven probační program. Na další konzultaci klientem již potvrzeno, že z jeho iniciativy ke změně zařízení již došlo. V novém výchovném ústavu se mu líbí více. Je odhodlán nový studijní obor ukončit a neutíkat z ústavu. Do probačního programu byla zakomponována aktivní příprava na budoucí povolání, eliminace neomluvených hodin a neutíkání z ústavu. Na další konzultace se klient dostavoval vždy včas a v řádně domluveném termínu. Zpočátku byl doprovázen zaměstnancem zařízení, postupem času mladistvý docházel již sám. V průběhu dohledu nedocházelo k negativním skutečnostem, klient nebyl na útěku a ani nepáchal trestnou činnost. Dohled tedy splnil účel.

Aktivní přístup klientů, kteří na středisko dochází z výchovného ústavu, je podle mého názoru velice důležitý. U těchto mladistvých neexistuje jakékoliv pozitivní působení ze strany rodičů, protože s nimi mnohdy nejsou v kontaktu. Toto působení a zdroj podpory pro mladistvé z výchovného ústavu, kteří nemají zázemí funkční rodiny, představují pracovníci výchovného zařízení. Je však nutné si uvědomit, že v ústavu má pracovník na starosti více stejně starých jedinců, a tak mladistvý nemůže dostat to, co má doma jedno dítě, jemuž se v rodině věnuje jedna matka.¹²⁰

V tomto ohledu je úspěšné dokončení probačního dohledu pro klienty s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou těžší, než je tomu u klientů docházejících z vlastního domova.

3.4.2. Klienti, kteří se neosvědčili

Z celkového počtu deseti klientů, kteří ve sledovaném období docházeli na středisko, se neosvědčilo sedm mladistvých. U všech klientů můžeme zaznamenat jeden znak, který je zcela charakteristický. Jedná se o útěky z výchovného ústavu. Mladiství se často dají na tzv. „útěkářskou kariéru“ a na útěku tráví mnohem více času než ve výchovném ústavu. Následující případ je svým průběhem zcela typický.

¹²⁰Matoušek, O. Ústavní péče. Praha: Slon, 1999, s. 22, 64.

KASUISTIKA

Klient V. R. byl odsouzen za výtržnictví a bylo mu uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 3 měsíců. Toto trestní opatření se odložilo na zkušební dobu 15 měsíců s dohledem. Mladistvému bylo dále uloženo výchovné opatření podrobit se léčeni závislosti na návykových látkách, konkrétně závislosti na toluenu. Klient se na konzultaci nedostavil. Výchovný ústav středisko informoval, že je mladistvý na útěku a že se jedná o „chronického útekáře“. Další konzultace byla realizována až v okamžiku, kdy se mladistvý navrátil do výchovného ústavu. Byl přivezen na středisko a po dobu konzultace byla přítomna pracovnice ústavu. S klientem byla probrána jeho kausa a poučen o podmínkách dohledu. Na příští konzultaci, na které bude sestaven probační program, klient přislíbil účast. Další konzultace nemohla být realizována, protože se klient opět nezdržoval ve výchovném ústavu. Telefonátem do výchovného ústavu probační úředník zjistil, že klient je 90-95% ze svého pobytu na útěku. Výčet útěků od zahájení probačního dohledu byl následující: 3.1.-27.1., 4.2.-14.3., 17.3.-3.4., 12.4.-3.5., 4.5.-6.5., 19.5.-20.6, 3.7.-po pár hodinách zadržen, 17.7.-8.8. Z důvodů velkého útekářství nemohl být probační dohled realizován. Na útěku se mladistvý dopouštěl nezávislé trestné činnosti. Klient byl odsouzen na 6 měsíců nepodmíněně za následující provinění: výtržnictví, ublížení na zdraví, krádeže a pokus o krádež. Všechna tato provinění klient spáchal během útěku z výchovného ústavu. Z důvodu nedodržení podmínek uloženého probačního dohledu bylo soudem přeměněno uložené trestní opatření na trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců nepodmíněně ve věznici pro mladistvé. Klient vykonal trest ve věznici pro mladistvé.

Průběh probačního dohledu všech „neúspěšných“ klientů, kteří dochází z výchovného ústavu, je naprosto stejný, jako byl uveden ve výše popsaném případě. Jak jsem již v předešlém textu zmínila, ve výchovných ústavech jsou sice klienti pod neustálým dohledem, ale výchovný ústav je zařízením Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy České republiky a nelze jej brát za represivní orgán, který by své klienty izoloval od vnějšího okolí. Mladiství tak mnohdy při svém útěku nemusí překonávat velké překážky a jejich pobyt se často zakládá jenom na vůli v ústavu zůstat.¹²¹

Klienti na konzultace docházeli velmi sporadicky, resp. byli přivezeni

¹²¹Osobní konzultace s Mgr. Jaroslavem Bláhou, vedoucím střediska Probační a mediační služby Znojmo, ze dne 11.1. 2010.

pracovníkem zařízení až v okamžiku, kdy se do ústavu z útěku znovu navrátili. Během konzultací mladiství slibovali plnění podmínek probačního dohledu a programu, ale často zůstalo pouze u slov. Probační dohled u klientů z výchovného ústavu mnohdy nemohl být prakticky realizován z důvodu velkého útekářství. Během útěku z výchovného ústavu mladiství klienti páchali nezávislou trestnou činnost a tím porušovali podmínky probačního dohledu. Jejich trestní opatření jim tak bylo soudem přeměněno na trest odnětí svobody nepodmíněně.

3.5. Závěry plynoucí ze srovnání úspěšnosti

Jak z předešlého textu vyplývá, větší zastoupení úspěšně ukončených probačních dohledů je u skupiny mladistvých, kteří docházeli z vlastního domova. Procentuální úspěšnost u této skupiny je 60%, u klientů z výchovného ústavu se jedná o poloviční hodnotu, tedy 30%.

Klienti z výchovného ústavu sice mají vhodné podmínky k bezproblémovému absolvování probačního dohledu. V zařízení jsou pod čtyřiašedesátihodinovým dohledem a na středisko jsou vždy přivezeni autem výchovného ústavu a pracovník zařízení je po celou dobu přítomen konzultaci. Přesto jejich úspěšnost nedosahuje úspěšnosti klientů docházejících z vlastního domova. Důkazem toho je vysoký počet neúspěšně dokončených dohledů, který činil v této skupině 70%. Významným činitelem, který ovlivňuje neúspěšnost dohledu, je vysoká útekovost z výchovného ústavu, která znemožňuje realizaci samotného dohledu.

Důvod větší úspěšnosti u klientů, kteří dochází z domova, může být zapříčiněn mnoha vlivy. S ohledem na šetření, které bylo činěno v rámci předložené bakalářské práce, by tímto pozitivním faktorem mohlo být výchovné působení ze strany rodičů. Klienti sice pochází z neúplných rodin, ale přesto jsou pro ně rodiče důležitým opěrným bodem a nezastupitelnou institucí. V případech, kdy mladistvý odmítá plnit podmínky dohledu, jsou to právě rodiče, kteří na své dítě apelují a kteří mají zásluhu na úspěšném dokončení probačního dohledu.

Rodina své funkce v posledních desetiletích mnohdy plní nedostatečně, ale její význam jako útočiště před veřejným světem posiluje. Rodina se tak stává místem, kam se její členové mohou uchýlit. Rodina je stále nenahraditelná ve výchově dětí.¹²²

¹²²Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Slon, 2003, s. 63.

Důležité je také připomenout, že za celé sledované období se u klientů, kteří docházeli z vlastního domova, neobjevila jediná rodina, která by odmítla s probačním úředníkem spolupracovat. Tato skutečnost ukazuje, že rodiče mají zájem na tom, aby jejich děti úspěšně dohled dokončily, a tak aktivně spolupracují se střediskem.

U klientů výchovného ústavu jakékoliv výchovné působení ze strany rodičů prakticky neexistuje. Zdrojem jistoty pro mladistvé bez pevného rodinného zázemí jsou výchovné ústavy, které se pro své klienty stávají útočištěm. Na druhou stranu jsou klienti ve výchovných ústavech také negativně ovlivňováni další delikventní mládeží. V uzavřených zařízeních tedy výchovně nepůsobí jenom pracovníci ústavu, ale též neformální vůdci z řad mladistvých.¹²³

U klientů z výchovného ústavu, kteří se naopak osvědčili, byla patrná vysoká motivace řešit vzniklou situaci. Mladiství aktivně přistupovali k probačnímu dohledu i k celé své kause. Příkladem jsou dva osvědčení klienti, kteří na svou žádost ve výchovném ústavu zůstali i po dovršení plnoletosti, a jeden klient, který z vlastní iniciativy zažádal o změnu zařízení.

Jako jistou možnost na zvýšení aktivity a motivace během probačního dohledu u klientů, kteří mohou být jinak neúspěšní, vidím v zatím nerealizovaném probačním programu Spirála, který se středisku jeví jako perspektivní a který by v budoucnu v případě přidělení dotačních prostředků byl plně realizován. Otázka míry úspěšnosti programu u mladistvých delikventů zůstává nezodpovězená do okamžiku, kdy nebude program na středisku plně realizován a uveden v praxi.

Na závěr je nutno ještě uvést, že přestože v probačních dohledech u mladistvých delikventů byli úspěšnější klienti, kteří docházeli z vlastního domova, nelze výsledky šetření jednoznačně interpretovat jako vliv rodiny nebo výchovného ústavu. Na klienty se pohlíželo pouze z pohledu jejich rodinného a sociálního zázemí a nebyly brány v potaz další faktory, které mohly mít na úspěšnost probačních dohledů nemalý vliv.

¹²³Novotný, P. Epidemie delikvence. Liberec: Dialog, 2006, s. 57.

ZÁVĚR

Probační a mediační služba je mladou institucí, která stojí na pomezí trestního práva a sociální práce a vychází zejména z principů restorativní justice. Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Činnost Probační a mediační služby se projevuje v oblasti mediace, probace, obecně prospěšných prací a parole.¹²⁴

Probační a mediační služba se ve své činnosti nezabývá pouze dospělými pachateli, ale významnou a specifickou skupinou jsou i mladiství delikventi, na které jsem se v předložené bakalářské práci hlavně zaměřila.¹²⁵

Na mladistvé má při plnění podmínek probačního dohledu velký vliv mnoho faktorů, které se v jejich okolí objevují. Jedním z velmi významných faktorů je rodinné a sociální okolí klienta. V práci došlo ke srovnání probačních dohledů u mladistvých delikventů právě z hlediska jejich rodinného a sociálního zázemí, tj. zda na konkrétní středisko Probační a mediační služby ve Znojmě docházeli ze svého vlastního domova, nebo docházeli z výchovného ústavu, kde vykonávali nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovu.

Na základě kritérií úspěšnosti, které jsem si pro srovnávání určila, vyplynulo, že při výkonu probačního dohledu jsou úspěšnější klienti, kteří docházeli z vlastního domova. Tato zjištěná skutečnost se opírala o východisko, že klienti docházející z vlastního domova mají stabilnější rodinné zázemí, než klienti, kteří docházeli z výchovného ústavu. Mladiství, kteří docházeli z vlastního domova tak mají ve svých rodičích, příp. jednom z rodičů, zdroj podpory a bezpečí. Je ale nutno připomenout, že mladiství byli hodnoceni pouze s ohledem na rodinnou a sociální situaci a nebyl brán ohled na ostatní faktory. Klienty v průběhu jejich úspěšného či neúspěšného probačního dohledu tak mohlo ovlivnit nespočet faktorů, které nebyly v práci odhaleny a na které nebyla práce primárně zaměřena.

Závěry plynoucí ze šetření tedy není možno vykládat jednoznačně jako vliv

124PMS – Probační a mediační služba České republiky online, <https://www.pmscr.cz/o-pms/>, cit. 15.3. 2010.

125PMS – Probační a mediační služba České republiky online, <https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/>, cit. 15.3. 2010.

domácí nebo ústavní výchovy. Výsledky šetření by se mohly diametrálně odlišovat v případě, kdyby se na klienty nahlíželo z jiného úhlu pohledu. Může se jednat např. o úplnost či neúplnost rodiny, typ spáchaného provinění nebo délka probačního dohledu. Nový pohled na probaci mladistvých delikventů je však otázkou dalšího šetření, které by mohlo být v budoucnu učiněno.

Na úplný závěr bych ještě zmínila, že ke zvýšení míry úspěšnosti probačních dohledů u mladistvých delikventů by mohl přispět probační program Spirála, který se středisku ve Znojmě jeví do budoucna jako perspektivní a který by byl v případě přidělení dotace plně realizován. Otázka zvýšení míry úspěšnosti, aktivity a motivace probačního dohledu dokončit však zůstává nezodpovězená do okamžiku, kdy bude „Spirála“ skutečně uvedena v praxi.

Anotace bakalářské práce

Název práce: Probace mladistvých delikventů - Probační a mediační služba ve Znojmě

Příjmení a jméno: Keková Margita

Katedra: Sociologie a andragogiky FF UP Olomouc

Obor: sociologie – andragogika

Vedoucí práce: PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.

Počet znaků: 94 878

Počet příloh: 1

Počet použitých titulů literatury: 31

Rok obhajoby: 2010

Klíčová slova: Probační a mediační služba České republiky
probace
probační dohled
zákon o soudnictví ve věcech mládeže
trestní opatření
mladistvý delikvent
rodina
výchovní ústav

Bakalářská práce se zaměřuje na popis činnosti Probační a mediační služby ve všech oblastech jejího působení. Předmětem této práce je probační dohled u mladistvých delikventů na středisku Probační a mediační služby ve Znojmě. Cílem je srovnání úspěšnosti dohledu u mladistvých, kteří na středisko docházejí z vlastního domova a kteří docházejí z výchovného ústavu. Srovnáno bylo celkem 20 mladistvých, kteří na středisko docházeli v letech 2005-2008. Informace o probačních dohledech mladistvých delikventů vycházejí ze spisů Probační a mediační služby ve Znojmě. V práci jsou pro ilustraci uvedeny kasuistiky, které dokreslují skupiny úspěšných a neúspěšných klientů.

POUŽITÉ ZDROJE:

DOUBRAVOVÁ, D. a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001. 140 s. ISBN 80-902998-0-6.

DRAŠTÍK, A., HASCH, K., KABÁTOVÁ, I. *K výkonu trestu obecně prospěšných prací*. In *Trestní právo*, 1999, č. 7.

FENYKL, J. a kol. *Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti*. In *Trestní právo*, 1997, č. 7.

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V.: *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Slon; 2003, 161 s. ISBN 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 336 s. ISBN 80-7178-771-X.

NOVOTNÝ, P. *Epidemie delikvence*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 2006. 62 s. ISBN 80-86761-45-2.

OUŘEDNÍČKOVÁ, L. *Probační a mediační služba jako nově vznikající oblast sociální práce*. In *Sociální politika*, 2000, č. 4.

STOLAŘ, A. a kol. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s.. ISBN 80-7179-350-7.

STOLAŘ, A., *Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. In *Trestněprávní revue*, 2005, č. 9.

VĚTROVEC, V. a kol. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: EUROPLEX BOHEMIA, 2002. 115 s. ISBN 80-86432-32-7.

ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Přel. L. Hasmanová, L. Ouředníčková. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. 250 s. ISBN 80-86473-08-2.

ZOULÍK, F. *Mediace jako alternativa soudního sporu*. In *Bulletin advokacie*, 2001, č. 8.

ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vyd. Ostrava : KEY Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

Zákony v platné právní úpravě:

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 213/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

Interní materiály a zdroje Probační a mediační služby Znojmo:

Metodický standard PMS pro práci s mladistvými, Praha, 2007. Dostupné také z: <<http://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/>>.

Metodický standard PMS v oblasti Parole, PMS ČR, Praha, 2007. Dostupné také z: <http://www.pmscr.cz/download/PAROLE_Soucinnost_VSCR_a_PMS_CR-metodika_2007.pdf>.

Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace, PMS ČR, Praha, 2008. Dostupné také z: <http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=36>.

Roční zpráva Probační a mediační služby České republiky pro rok 2008, PMS ČR, Praha, 2008. Dostupné také z: <http://pmscr.cz/download/Rocni_zprava_PMS_CR_-_2008.pdf>.

Stanovisko vedoucího střediska PMS Znojmo k žádosti o řádnou akreditaci probačního programu realizovaného Oblastní charitou Znojmo pod označením „Spirála“, PMS ČR, Znojmo, 2005.

Výroční zpráva střediska PMS ČR Znojmo za rok 2007, PMS ČR, Znojmo, 2007.

Osobní konzultace s Mgr. Jaroslavem Bláhou vedoucím střediska Probační a mediační služby Znojmo.

Internetové zdroje:

Server Probační a mediační služby České republiky. Dostupné na:
<www.pmscr.cz>.

PŘÍLOHY

KASUISTIKA 1

- klient H. T. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v délce 6 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v trvání 2 roků s dohledem
- klientovi byla zaslána pozvánka ke konzultaci, na kterou nerefletoval
- na první dvě konzultace sjednané probačním úředníkem přišli pouze rodiče mladistvého, kteří toho času žili odděleně
- klient se dostavil až na třetí konzultaci; do této doby mladistvý odmítal s probačním úředníkem komunikovat, protože se cítil nevinný a ukřivděný
- v průběhu dalších konzultací byl mladistvý poučen o podmínkách dohledu a byl s ním sestaven probační program
- na další konzultace se klient dostavoval v řádném termínu a včas, pouze jednou mladistvý přišel pozdě z důvodu zaspání; s klientem byla jeho nedochvilnost probrána a upozorněn, aby se tato situace již neopakovala
- v průběhu dohledu byla jednou probačním úředníkem uskutečněna návštěva v rodině klienta
- na konzultaci s mladistvým jednou přišla jeho matka a dvakrát otec
- klient plnil podmínky dohledu; jednalo se o změnu trvalého bydliště (klient se v průběhu dohledu odstěhoval od matky ke svému biologickému otci), zaevidování na úřadu práce (z důvodu klientova ukončení přípravy na budoucí povolání) a zaplacení dluhu na zdravotní pojišťovně, který vznikl v době, kdy nebyl evidován na úřadu práce
- klient se osvědčil a probační **dohled splnil svůj účel**

KASUISTIKA 2

- klient Z. L. odsouzen za loupež a krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 12 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 30 měsíců s dohledem
- klient se dostavil na první konzultaci, kde byl poučen o podmínkách dohledu, zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- na další konzultace se klient již nedostavil; mladistvý se odstěhoval ke své matce bez toho, aby informoval probačního úředníka (tato informace

byla zjištěna od otce klienta)

- realizována metodická návštěva v místě bydliště klienta, zde však nebyl zastížen
- spolupráce byla opět navázána až po několika měsících; klient sice docházel na konzultace, ale neplnil podmínky sjednaného probačního programu, které byly: placení dluhu na zdravotní pojišťovně, plnění trestu obecně prospěšných prací (za předešlou trestnou činnost)
- po několika měsících docházení na středisko mladistvý opět přestal spolupracovat, k plnění podmínek se stavěl laxně, páchal nezávislou trestnou činnost
- mladistvý byl za nezávislou trestnou činnost odsouzen na 6 měsíců nepodmíněně
- za neplnění podmínek dohledu bylo mladistvému přeměněno trestní opatření na **trest odnětí svobody v délce trvání 12 měsíců**

KASUISTIKA 3

- klient P. T. odsouzen za nedovolenou výrobu a držení omamných a psychotropních látek
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v délce 3 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v trvání 12 měsíců
- klient se dostavil na první konzultaci se svou matkou, která byla přítomna na všech dalších konzultacích; mladistvý poučen o podmínkách probačního programu, zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- mladistvý chodil na všechny konzultace vždy včas a v řádném termínu; klient plnil podmínky dohledu i podmínky probačního dohledu (zlepšení přípravy na budoucí povolání, zlepšení komunikace s rodiči)
- klient se osvědčil, a tak **probační dohled splnil svůj účel**

KASUISTIKA 4

- klient S. T. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody nepodmíněně v trvání 5 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 14 měsíců s dohledem

- klient se dostavil na první konzultaci, kde bylo zjištěno, že má problémy se školní docházkou; poučen o podmínkách probačního dohledu, zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- na další konzultace se klient dostavoval včas a v řádném termínu; plnil podmínky probačního programu (zlepšení prospěchu a docházky do školy, zlepšení přístupu ve škole, větší aktivita ve výuce, zlepšení komunikace s rodiči)
- klient se na konzultace dostavil jednou se svým bratrem, dvakrát s otcem a dvakrát s matkou
- klient se osvědčil a probační **dohled splnil svůj účel**

KASUISTIKA 5

- klient B. O. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v délce 6 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v trvání 2 roků s dohledem
- na první konzultaci, na kterou se klient dostavil, zjištěno, že je proti klientovi vedeno další trestní stíhání, mladistvý nenavštěvuje učiliště a z evidence úřadu práce byl sankčně vyřazen
- na první konzultaci byl klient seznámen s podmínkami probačního dohledu a byla zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- na další konzultaci se klient dostavil se svou matkou; byl sestaven probační program s následujícími položkami: úhrada škody, zaplacení dluhu na pojišťovně, donášení ústrižků složenek deklarující placení dluhu, splnění trestu obecně prospěšných prací, který byl mladistvému uložen za další trestnou činnost
- klient se na konzultace dostavoval včas a v řádném termínu; dvakrát se mladistvý kvůli pracovnímu vytížení nedostavil na konzultaci (nedošlo k předchozí písemné či telefonické omluvě), jednou mladistvý přišel v doprovodu svého otce
- klient plnil všechny podmínky dohledu a podmínky probačního programu až na plnění trestu obecně prospěšných prací
- mladistvý za neplnění trestu obecně prospěšných prací nastoupil trest

odnětí svobody v délce trvání 45 dnů

- klient po trestu odnětí svobody z neznámých důvodů přestal na středisko chodit, na pozvánky nerefletoval
- klient se neosvědčil a bylo mu jeho trestní opatření přeměněno na **trest odnětí svobody v délce trvání 6 měsíců**

KASUISTIKA 6

- klient Ch. L. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 6 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 2 roků s dohledem
- klient se dostavil na první konzultaci; bylo zjištěno, že se stále dopouští trestné činnosti, z evidence úřadu práce byl sankčně vyřazen; mladistvý byl seznámen s podmínkami probačního dohledu, zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- na další konzultace se klient již nedostavil, na zaslané pozvánky nerefletoval
- realizována návštěva v zaměstnání matky; ta uvedla, že syn odešel z bytu a neví, kde se nachází
- probační program z důvodu faktické nerealizovatelnosti dohledu nebyl sestaven
- mladistvý byl odsouzen za nezávislou trestnou činnost, uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 7 měsíců
- kvůli neplnění podmínek probačního dohledu bylo mladistvému jeho trestní opatření přeměněno na **trest odnětí svobody v délce trvání 6 měsíců**

KASUISTIKA 7

- klient V. M. odsouzen za krádež a neoprávněné držení platební karty
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 4 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 15 měsíců
- klient se dostavil na první konzultaci spolu se svým bratrem; zjištěno, že se klient odstěhoval od matky a žije se svým otcem, ukončil studium na učilišti, zaevidoval se na úřadu práce

- klient byl seznámen s podmínkami probačního dohledu, byla zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- na další konzultaci se klient již nedostavil
- realizována návštěva v místě bydliště klienta, zastižen pouze otec mladistvého, přislíbil, že se se synem na středisko dostaví
- na domluvenou schůzku se klient skutečně dostavil, poučen o podmínkách dohledu
- na další konzultace mladistvý již nedocházel a nereflekoval ani na zasláné pozvánky
- probační program nebyl z důvodu faktické nerealizace dohledu sestaven
- kvůli neplnění podmínek probačního dohledu bylo mladistvému jeho trestní opatření přeměněno na **trest odnětí svobody v délce trvání 4 měsíců**

KASUISTIKA 8

- klient M. V. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 4 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 15 měsíců
- za předešlou trestnou činnost trest obecně prospěšných prací
- klient se dostavil na první konzultaci, kde s ním byla projednána jeho kauza a byly zjištěny informace o mladistvém, mladistvý byl také poučen o podmínkách probačního dohledu
- na další konzultace mladistvý chodil včas a v řádném termínu, plnil podmínky probačního programu (nepáchání další trestné činnosti, pokračování v přípravě na budoucí povolání, eliminace neomluvených hodin)
- na jednu konzultaci se klient dostavil o den později (spletl si datum); mladistvý byl upozorněn na to, aby se tato situace již neopakovala, pozornost byla věnována klientově dochvilnosti a spolehlivosti
- jednou byla uskutečněna návštěva v rodině klienta; probační úředník si také jednou na konzultaci pozval třídního učitele mladistvého
- v průběhu konzultací klient oznámil, že odchází ze školy, této problematice a zaevidování na úřadu práce věnována patřičná pozornost
- klient se osvědčil a probační **dohled splnil svůj účel**

KASUISTIKA 9

- klient D. P. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 5 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v trvání 12 měsíců s dohledem
- klient přišel na předem domluvenou konzultaci, na první konzultaci kauza projednána; mladistvý byl seznámen s podmínkami probačního dohledu, zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- na další konzultace se klient dostavoval vždy včas a v řádném termínu, plnil podmínky probačního programu (zaplacení dluhu na zdravotním a sociálním pojištění, vyřešení sankčního vyřazení z úřadu práce), mladistvý s probačním úředníkem spolupracoval
- klient se osvědčil a probační **dohled splnil svůj účel**

KASUISTIKA 10

- klient S. V. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 4 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v trvání 12 měsíců s dohledem, udělen trest obecně prospěšných prací ve výměře 180 hodin
- klient se na první konzultaci nedostavil, přišel až na další dojednanou konzultaci; na první nedorazil, protože byl na kontrole u lékaře
- klient byl na první faktické konzultaci poučen o podmínkách probačního dohledu, zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- klient se na další konzultace dostavil vždy včas a v řádném termínu, plnil podmínky sestaveného probačního programu (zaevidování na úřadu práce, vykonání trestu obecně prospěšných prací) a s probačním úředníkem spolupracoval
- klient se osvědčil a probační **dohled splnil svůj účel**

KASUISTIKA 11

- klient K. T. odsouzen za krádež a šíření toxikománie
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 12 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v trvání 3 let s dohledem, udělen trest obecně

prospěšných prací ve výměře 95 hodin

- na první konzultaci se klient dostavil společně se zaměstnancem výchovného ústavu, kde vykonává nařízenou ústavní výchovu; mladistvý byl poučen o podmínkách probačního dohledu
- na další konzultaci se klient opět dostavil, byla zjištěna rodinná a sociální anamnéza; na nadcházející konzultaci měl být sestaven probační program
- další konzultace nemohly být realizovány kvůli útěkům mladistvého z výchovného ústavu, při kterých klient páchal nezávislou trestnou činností
- kvůli neplnění podmínek probačního dohledu bylo mladistvému jeho trestní opatření přeměněno na **trest odnětí svobody v délce trvání 12 měsíců**

KASUISTIKA 12

- klient V. M. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 9 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v trvání 30 měsíců s dohledem, uložena ochranná výchova
- klient se na první konzultaci nedostavil, protože toho času byl na útěku z výchovného ústavu
- mladistvý se dotavil až na další konzultaci, kdy byl přivezen zaměstnancem výchovného ústavu, který byl po celou dobu konzultace přítomen; mladistvý seznámen s podmínkami probačního dohledu; zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- další konzultace nebyly již realizovány z důvodu útěkářství klienta, a tak nebyl sestaven ani probační program
- ve výchovném ústavu se mladistvý prakticky nezdržoval, podle slov sociální pracovnice ústavu se mladistvý dal na „útěkářskou kariéru“
- na útěku klient páchal nezávislou trestnou činností
- z důvodů neplnění podmínek probačního dohledu a páchaní trestné činnosti bylo mladistvému uděleno souhrnný **trest odnětí svobody v trvání 9 měsíců**

KASUISTIKA 13

- klient V. R. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 3 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce trvání 15 měsíců s dohledem
- na první konzultaci se klient nedostavil, toho času byl na útěku z výchovného ústavu
- na středisko se dostavil až v okamžiku, kdy byl fakticky přítomen v ústavu a kdy jej následně pracovník výchovného ústavu na konzultaci přivezl
- klient na konzultaci přislíbil spolupráci se střediskem, mladistvý byl seznámen s podmínkami probačního dohledu; zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- na další konzultace se mladistvý již nedostavil z důvodu „chronického útěkářství“
- za nezávislou trestnou činnost, kterou mladistvý páchal na útěku, byl dále odsouzen na 6 měsíců odnětí svobody nepodmíněně
- z důvodů praktické nerealizovatelnosti bylo trestní opatření přeměněno na **trest odnětí svobody nepodmíněně v trvání 3 měsíců**

KASUISTIKA 14

- klient P. P. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 3 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v trvání 15 měsíců s dohledem, dále se uložilo výchovné opatření podrobit se psychologickému poradenství
- na první konzultaci se klient nedostavil z důvodu útěku z výchovného ústavu
- na další konzultaci se klient dostavil, byl poučen o podmínkách dohledu, mladistvý ve výchovném ústavu odmítal pobývat, rád by se navrátil k matce; probační úředník mladistvého poučil o postupu zrušení nařízené ústavní výchovy
- klient na konzultace docházel včas a v řádném termínu a plnil podmínky dohledu do okamžiku, kdy zrušení ústavní výchovy bylo zamítnuto (prostředí, ve kterém matka žila bylo pro mladistvého nevhodné a neumožňovalo mu

zdravý mentální vývoj s ohledem na jeho věk; matka odmítala řešit svou bytovou situaci)

- po zamítnutí zrušení ústavní výchovy se klient dal na „útěkářskou kariéru“, se střediskem nespolupracoval, a tak neplnil podmínky dohledu; na útěku se mladistvý dopouštěl nezávislé trestné činnosti
- mladistvý odsouzen za nezávislou trestnou činnost; za neplnění podmínek dohledu bylo trestní opatření přeměněno na **trest odnětí svobody v trvání 5 měsíců**

KASUISTIKA 15

- klient G. T. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 3 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 15 měsíců s dohledem, dále uloženo výchovné omezení neuzívání návykových látek, rovněž uložena ochranná výchova
- klient dorazil na první konzultaci v doprovodu pracovníka výchovného ústavu, byl poučen o podmínkách probačního dohledu; zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- na další konzultaci přijel klient opět s pracovníkem ústavu; domluveno, že na následující konzultace bude mladistvý již dojíždět sám, sestaven probační program: neuzívání drog, splnění závěrečných zkoušek na učilišti, neutíkání z výchovného ústavu
- v průběhu dalších konzultací klient plnil podmínky probačního dohledu i podmínky probačního programu; na konzultace přišel vždy včas a v dojednaném termínu
- klient po celou dobu probačního dohledu spolupracoval, a tak **se osvědčil**

KASUISTIKA 16

- klient R. M. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 4 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 18 měsíců
- klient se dostavil na první konzultaci v doprovodu pracovníka

výchovného ústavu; mladistvý byl poučen o podmínkách dohledu; klient oznámil, že z vlastní iniciativy mění výchovný ústav (tato skutečnost byla potvrzena přítomným pracovníkem výchovného ústavu)

- na další konzultace se klient vždy dostavil včas a v řádném termínu; změna výchovného ústavu skutečně proběhla; klient byl zpočátku doprovázen pracovníkem ústavu, později již dojížděl sám
- mladistvý plnil podmínky dohledu i podmínky sjednaného probačního programu, které byly: neutíkání z ústavu, aktivní příprava na budoucí povolání
- klient se v konečném důsledku **osvědčil**

KASUISTIKA 17

- klient S. O. odsouzen za krádež a za porušování domovní svobody
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 10 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 30 měsíců s dohledem
- klient se na první konzultace nedostavoval, protože se nezdržoval ve výchovném ústavu (byl přes prázdniny u matky)
- na první faktickou konzultaci se dostavil se svou matkou; zjištěno, že z ústavu již neutíká, nemá problémy, ale nedokončil přípravu na budoucí povolání na odborném učilišti
- na první konzultaci mladistvý seznámen s podmínkami probačního dohledu zjištěna rodinná a sociální anamnéza
- byl sestaven probační program: neutíkání z výchovného ústavu, nastoupení na nový obor na učilišti, navracení se z dovolenek
- klient se dostavoval na konzultace vždy včas a v řádném termínu, v několika případech se s klientem dostavila matka mladistvého; podmínky probačního programu plnil
- v době dovolenek mladistvý páchal nezávislou trestnou činnost, a tak matka přistoupila k represivnímu opatření, synovi byly zrušeny dovolenky na žádost matky
- na další konzultaci zjištěno, že klient začal mít problémy ve výchovném ústavu (zbil jiného klienta ústavu), tuto skutečnost na konzultaci potvrdil pracovník výchovného ústavu, který byl přítomen, mladistvý opět ukončil

přípravu na budoucí povolání z důvodu záškoláctví

- na další konzultace se mladistvý již nedostavil, protože utekl z domova
- klient byl soudně trestán za nezávislou trestnou činnost
- za neplnění podmínek dohledu bylo trestní opatření přeměněno na **trest odnětí svobody v trvání 10 měsíců**

KASUISTIKA 18

- klient D. P. odsouzen za loupež a krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 6 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 18 měsíců
- klient se na konzultaci nedostavil, protože toho času byl na útěku (tato skutečnost oznámena zaměstnancem výchovného ústavu)
- výchovný ústav středisku oznámil, že v okamžiku, kdy bude mladistvý v zařízení přítomen, bude ihned na konzultaci přivezen
- klient se fakticky dostavil pouze na jednu konzultaci, na kterou byl přivezen pracovníkem ústavu; celou dobu mlčel a odmítal spolupracovat; na první konzultaci byl mladistvý poučen o podmínkách probačního dohledu
- zjištěno, že se mladistvý na útěku dopouštěl nezávislé trestné činnosti
- klient byl odsouzen za nezávislou trestnou činnost na 4 měsíce odnětí svobody
- za neplnění podmínek dohledu bylo trestní opatření přeměněno na **trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců**

KASUISTIKA 19

- klient R. M. odsouzen za krádež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 3 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 12 měsíců s dohledem
- klientovi nebylo možno ze začátku zaslat pozvánku ke konzultaci, protože byl na dovolence u svých rodičů
- flexibilně domluven nový termín, na který se však klient nedostavil (byl na útěku)
- mladistvý se na útěku dopouštěl nezávislé trestné činnosti

- probační dohled nebyl v praxi realizován
- za neplnění podmínek dohledu bylo trestní opatření přeměněno na **trest odnětí svobody v trvání 3 měsíců**

KASUISTIKA 20

- klient H. P. odsouzen za loupež
- uděleno trestní opatření odnětí svobody v trvání 14 měsíců, které se odložilo na zkušební dobu v délce 24 měsíců s dohledem, současně uložena ochranná výchova
- klient se na první konzultaci nedostavil kvůli útěku
- první faktická konzultace proběhla až po několika měsících, do té doby mladistvý odmítal přijít na středisko; na první konzultaci seznámen s podmínkami probačního dohledu
- s klientem probána jeho kausa, mladistvý se chce dát na „lepší cestu“, neutíkat z ústavu, úspěšně ukončit studijní obor, po dovršení osmnáctého roku věku by chtěl zůstat ve výchovném ústavu; tyto položky byly dány do probačního programu, v probačním programu také vykonání trestu obecně prospěšných prací za předešlou trestnou činnost
- na další konzultace klient přišel vždy včas a v řádném termínu, podmínky dohledu plnil, po dovršení plnoletosti mladistvý zůstal ve výchovném ústavu na „čestné slovo“
- klient se osvědčil, **probační dohled splnil svůj účel**